

Femte Bog,

Om Adkomst, Gods og Gield.

I. Cap:

Om Contracter og Forpligter

1. [5-1-1] Een hver er pligtig at efterkomme hvis hand med Mund, Haand og Segl, lovet og indgaaet haver.
2. [5-1-2] Alle Contracter, som frivilligen gøris af dennem, der ere Myndige, og komne til deris Lavalder, være sig Kiøb, Sal, Gave, Mageskifte, Pant, Laan, Leje, Forpligter, Forløfter og andet, ved hvad Navn det nævnis kand, som ikke er imod Loven, eller Ærbarhed, skulle holdis i alle deris Ord og Puncter, saa som de indgangne ere.
3. [5-1-3] Den Contract, som ej af alle vedkommende underskrevet og forseglet er, eller for Dom og Ret indgaaet, kand ej gielde imod den, som den ej underskrevet og forseglet haver.
4. [5-1-4] Dersom nogen i Baand og Fængsel, eller ved anden Voldsom Tvang, indgaaer, eller lover noget, og hand det til Tinge vedersiger, saa snart som hand kommer i sin Frelse igien, da er hand det ej pligtig at holde.
5. [5-1-5] Optinger Mand for nogen Sag Ustokket, Ublokket og Unødt, da er hand pligtig til det at efterkomme, som hand udlovet haver.
6. [5-1-6] Vil nogen fragaa det ej at være hans Haand og Segl, som hand sigtis for, da maa hand sig med sin egen Eed derfor befrie. End vil hand ikke svære, da maa den Sigtendis gjøre sin Eed, og den Sigtede være pligtig at svare til Haanden og Seglet.
7. [5-1-7] Den, som ej kand læse, eller skrive, skal sette sit Segl under, om hand noget haver, eller sit Boemerke, med to Dannemænds Hænder til Vidnisbyrd, som hand selv dertil haver ombedet, og som skulle være tilstæde, naar handlingen sluttis og lydeligen oplæsis.
8. [5-1-8] Den sidste Handel og Contract til intet gjør alt hvis i samme Sag tilforn haver været handlet, om de ere stridige imod hin anden; Ellers gielde de begge.
9. [5-1-9] Hvo som sit Gods og Midler, som hand ejer og ejendis vorder, vil skiøde og afhænde til anden Mand for nogen skiellig Ophold til Føde, Klæde og al anden Nødtørft hans Livs Tid hand skal først lavbyde sine Midler til Tinge til dem, som hannem arve skulle, og hvis de ikke hannem med de Vilkor, som een anden vil ham antage, ville til sig tage, da maa den anden Mand hannem til sig annamme paa fornævnte Maade efter oprettede Contract, som til Tinge skal forkyndis.
10. [5-1-10] Den, som gift er, maa ej saaledis sine Midler til anden afhænde, med mindre Hustruen med hannem derom eens er.
11. [5-1-11] Hvo som saadan Contract med anden indgaaet haver, maa det ej igienkalde, med mindre det bevisis, at den anden enten ikke vil, eller ikke kand, forskaaffe hannem een skiellig Underholdning.

12. [5-1-12] Den, som antager saaledis nogen Mand, eller Qvinde, er pligtig at svare til deris bevislig Gield, og forskaffe dem een ærlig Begravelse efter deris Stand, naar de døde.

13. [5-1-13] Husbond er ej pligtig til at svare til den Gield, eller Contract, som hans Hustrue, eller Barn, gjør, imens de ere i Fællig med hannem, med mindre det klarligen bevisis, at saadant er skeet, med Husbondens Villie og Videnskab, eller ogsaa til fællis Nytte og uomgængelig Fornødenhed.

II. Cap:

Om Arv og Skifte.

1. [5-2-1] Naar nogen ved Døden afgaar og efterlader sig enten Umyndige, eller fraværende, eller udlændiske, eller ingen Arvinger, da skulle de, som i Huset ere, hvor den Afdødis Gods og Midler findis, under tilbørlig Straf strax give Stædets Øvrighed, Geistlig eller Verdslig, det tilkiende, som skulle forpligtede være strax ved deris Middel i Arvingernis og Frændernis Nærværelse, som da kunde være tilstæde, at lade forsegle hvis Gods den Afdøde tilhørte, og sette det i god Forvaring, uden hvis som til den Afdødis Begravelse og til Husholdningen, om der holdis nogen, fornødeligen behøvis; Hvilket dog altsammen skal registeris og vurderis og dennem, som i Huset ere, leveris, som derfor siden skulle gjøre Reede og Regnskab.

2. [5-2-2] Er det Husbond, eller Hustrue, som død er, og haver fællis Børn sammen, og den Afdøde ingen sær kuld Børn efterlader sig, da maa den efterlatte Person uden saadan Besegling side i Boen indtil tredivende Dag, med mindre der stor vitløftig Gield i Boen findis; Tj da skal Boen strax forseglis.

3. [5-2-3] Paa tredivende Dag skal Boen af Rettens Middel og de myndige nærværende Arvinger og de Umyndigis og fraværendis Formyndere og Frænder rigtig registeris, og af Uvillige Personer lovligen vurderis, saa og al Indgield og Udgiel, saa vit vidis kand, rigtig antegniss.

4. [5-2-4] Ere Arvingerne inden Bye, da skulle de paa tredivende Dag efter den Dødis Afgang møde i Sterfboen. Ere de uden Bye og i Provincien, da skulle de komme til siette Ugis Dag. End ere de uden Provincien, da komme de til tolvte Ugis Dag; Men ere de uden Riget, de have de Aar og Dags Frist, som er et Aar og sex Uger; og skal Stædets Øvrighed være forpligtet at give saadanne fraværende Arvinger det tilkiende paa Sterfboens Bekostning, saa snart det dennem af de vedkommende tilkiende givis, hvem og hvor de ere, som arve skulle.

5. [5-2-5] Komme ej Arvingerne til rette Tid, da gemmer Øvrigheden Arven ved vederhæftige Folk, som de selv dertil ville svare, men hvis Løsøre, som letteligen ved Tiden kunde fordærviss, eller Boen komme til Omkostning, skal Øvrigheden strax lade gjøre i Penge Arvingerne til Beste.

6. [5-2-6] Kommer een Deel af Arvingerne og een Deel udebliver for lovlig Forfalds Skyld, eller og det ikke viste, over den Tid, som de burte at møde, da skal Øvrigheden ved visse Folk lade de udeblivendis Anpart, som i Løsøre bestaar, gjøre i Penge, og dennem udsette paa Rente; Men Jordegodset settis under gode Mænds Tilsyn.

7. [5-2-7] Er Arving i Kongens Ærinde, da søge hand Arv inden tre Uger efter at hand hiemkommer.

8. [5-2-8] End er Arving i ingen lovlig Forfald, og søgte ej Arv enten personlig, eller ved Skrivelse, i Tide, og det bevisis, at hand viste, at Arven falden var, have Skade for Hiemgiæld, om noget af hans tilfalden Arv forkommer, eller bliver Uvis.
9. [5-2-9] Er Arving saa vit uden Riget borte, at hand ej inden Aar og Dag kand faa at vide om den falden Arv og møde til bestemte Tid, da skal hans næste vederhæftig Frænde, eller, om hand ingen haver, een anden vederhæftig Mand af Øvrigheden dertil forordnet, være paa Skiftet, og hans Lod til sig tage, og den gemme og lovligen forrestaa.
10. [5-2-10] Det samme er og, om ikke vidis, hvor Arvingen er.
11. [5-2-11] Ere ingen rette Arvinger til inden syvende Mand, eller og rette Arving udebliver i femten Aar, i hvad Forfald hand kand skyde paa, da hør Arven Kongen til, saa fremt hand er i Live; Men hvis hans Medarvinger bevise, at hand er død inden de femten Aar, da falder hans Lod hans Medarvinger til.
12. [5-2-12] Siger Hustrue sig at være med Barn efter sin Husbonds Død, da, naar Boen er tredivende Dag registeret, maa hun blive i den Uskift besidendis i tyve Uger. Siden skulle gode Qvinder granske og forfare, om hun er med Barn, eller ej. Befinde de, at hun er med Barn, da besider hun fremdelis Boen til saa længe Barnet vorder født. Fødis Barn saa længe efter Husbondens Død, at det vel kand prøvis og forfaris, at det ej er den Afdøde Husbonds Barn, da gielde og betale hun først igien alt hvis hun tog, eller annammede, af Boen fra Husbondens Døds tredivende Dag, og tage ej siden meere, end hendis rette Arvepart kand være; Det øvrige tage Husbondens rette Arvinger, og hun derforuden straffis efter Loven, og imidlertid hun saa sider i Uskift Boe, skulle Husbondens rette Arvinger med gode Mænd af hendis Frænder have Opseende med, at hun ej Unytteligen noget af Boen bortøder, eller det afhænder, som hende ej selv tilhører, fordj hun maa intet sælge, eller afhænde, af Boen uden for hendis og fællis Børns Kost og Underholdning, og til hendis Tienistefolkis Kost og Løn; Hvilket bør dog at skee med Øvrighedens Villie og Samtykke.
13. [5-2-13] Ingen Enkemand, eller Enkeqvinde, maa indlade sig i nyt Egteskab, før end der er holdet rigtigt Skifte med den Afdødis Børn, eller Arvinger.
14. [5-2-14] Naar skiftis skal, og Boen rigtig registeret og vurderet er, som sagt er, da skal først, før end nogen arve kand, al den bortskyldige Giæld, som rigtig befindis, af fællis Boe betaldis, først af Boepenge og rørendis Gods, saa vit det tilrekker, siden af Jord og Urørendis Gods, om det rørendis ikke kand tilstrekke, hvilket den Efterlevendis, om hand det begærer, og hand dertil af samtlige Arvinger betrois, maa til sig annamme til Giældens Afleggelse. Ellers maa Arvingerne og deris Formyndere med Rettens Middels Betænkende og Bistand gjøre een hver Creditori, som det begærer, strax Udlæg af Boen for hvis hand bevisligen og billigen fordrer, først af Løsøre og siden af Jordegods; Dog skal ingen Creditor, særdelis den, som haver rigtig Haandskrift paa sin Fordring, nødis til at tage mod noget saadant Udlæg, dersom hand vil lade sin Giæld blive hos Arvingerne bestaaendis, og dennem den betroe.
15. [5-2-15] Naar gielden er saaledis, som sagt er, aflagt, eller af Arvingerne antagen, da skal den beholden Boe reedeligen deelid imellem Arvingerne, og klare Lodsædeler giøris paa hvad een hver af Boen tilkommer, og saa forfattis et fuldkommet rigtigt Skiftebrev, i hvilket indføris skal baade Registeringen og Vurderingen med Indgielden og Udgielden og Boens Beholdning, saa ogsaa Lodsædlerne; Og skal Skiftebrevet af Arvingerne, eller deris Frænder og Formyndere, tillige med Rettens Middel underskrivis og forseglis.

16. [5-2-16] Øvrigheden skal have flittig Indseende med at alting paa Skiftet Christeligen og retfærdeligen tilgaar paa alle Sider, med mindre de ville stande derfor til Rette, dersom noget for deris Forsømmelse med deris Videnskab Ulovligen at være handlet befindis. Men hvis Arvingerne ere alle myndige og tilstæde, da haver Øvrigheden intet dermed at befatte sig, uden det af dem begæris.

17. [5-2-17] Ingen Skiftis Forvaltere maa i Skiftebrevet tilfinde nogen at betale noget, med mindre Debitor staar under deris Ret, og bør til deris Jurisdiction at svare.

18. [5-2-18] Ingen kand efter Skiftebrev, som imellem Arvinger oprettis, enten søge Gield, eller søgis for Gield, med mindre hand selv, eller hans Fuldmægtig, haver det underskrevet, eller Debitor selv, eller hans Fuldmægtig, for Skiftets Forvalter tilstaar Fordringen, for hvilken hand dog bør at søgis til sit Værneting.

19. [5-2-19] Haver Husbond og Hustrue Børn sammen, og enten af dem ved Døden afgaar, da, naar Gelden af fællis Boe, som sagt er, er betalt, skiftis alle efterlatte Midler, Boepenge, Løsøre, Kiøbstædgods, Jordegods, Kiøbegods og Arvejord i to lige Parter imellem den Efterlevendis og fællis Børn; Dog arver den Efterlevendis af de efterlatte Midler foruden sin egen Hovedlod een Broderlod; Men hvis enten af dem gifter sig igien, da skal den Broderlod, som den Efterlevendis saaledis bekom, igien komme til Børnene. Vil den Efterlevendis beholde Hovedgaarden med tilliggendis Jordegods og Herlighed, som hand, eller hun, indfører i Boen, naar de komme i Egteskab sammen, da bør det at staa den frit for at udløse Børnene deraf efter Billighed og efter Samfrænders gode Befindende.

20. [5-2-20] Haver Husbond og Hustrue ingen Børn sammen, da, naar enten af dennem ved Døden afgaar, stande det den Efterlevendis frit for at træde til den heele Bois Løsøris og Jordegodsis lige Skifte og Deelning med Arvingerne. Vil den det ikke, da bør den at udlegge til Arvingerne tre fierte Deelee af det, som den Afdøde i Boen hafde indført, hvormed Arvingerne skulle lade sig nøje; Og paa det ret kand vidis hvad den Afdøde indført haver, da skal det bevisis med klar og oprigtig Document og Specification, som af dem begge i deris Velmagt underskrevet og forseget er, med tvende i det minste næste Samfrænders Hænder og Segl bekræftet, hvad samme Afdøde i Boen, der den kom i Egteskab, indførte, eller siden ved Arv, Gave, eller i andre Maader, bekommet haver. Vil den Efterlevendis beholde Hovedgaarden med tilliggendis Jordegods og Herlighed, da stande det den frit for, Arvingerne deraf efter Billighed og gode Mænds Velbefindende at udløse.

21. [5-2-21] End dør baade Husbond og Hustrue strax efter hin anden, før end den længst levendis med den første Afdødis Arvinger er kommen til noget sluttet Skifte, eller endelig Rigtighed, som forskrevet staar, da kommer den gandske Boe til lige Skifte imellem beggis Arvinger, saa fremt det ikke med klar og oprigtig Document og Specification bevisis, hvad een hver i Boen indbragt haver; Tj da bør een hvers Arvinger at lade sig nøje med hvis den i saa Maader i Boen indført haver. Befindis enten af Parterne at have giort Ophold med Skiftet imod Loven, da bør den at svare Medarvingerne til hvis Skade dennem er tilføjet ved slig Ulovlig Ophold.

22. [5-2-22] Vil Husbond, eller Hustrue, bebreve hinanden noget af deris i Boen indførte Midler, da skal dermed forholdis, efter som mældis herefter i det fierte Capitel om Gave.

23. [5-2-23] Er Husbond, eller Hustrue, nogen Arv tilfalden, efter at de vare komne sammen i Egteskab, og før end enten af dem ved Døden afgaar, ej er i Boen indkommen, da skal den indførte, naar den heele Boe

skal skiftis, eller Boens Gield skal betalís. Det samme er og, om andre nogen Arv tilfalden er, og de de, før end Arven i deris Boe indkommen er.

24. [5-2-24] Naar Boen skal skiftis, og den kand tilstrekke, og alle Creditorer kand af den blive fornøjede, da tager den Efterlevendis saa meget forud af den beholden Boe til sin Begravelse, som billigen paa den Afdødis Begravelse er anvent.

25. [5-2-25] I dette Tilfald beholder og Hustruen sin Fæstengave, eller Morgengave, hvilken af den Lod skal betalís, som Husbondens Arvinger tilfalder, saa fremt hun vil afstaa den Broderlod, som hende ellers tillagt er efter hendis Husbond.

26. [5-2-26] Kand Boen ej tilstrekke, da mister den Efterlevendis Vederlag for Begravelse og Hustruen sin Fæstengave, eller Morgengave.

27. [5-2-27] Ingen Enke maa efter sin Husbonds Dd befatte sig med Boens Midler, Indgield, eller Udgiel, før end der et lovligt Skifte holdet er.

28. [5-2-28] Arv br at fremgange, imens Afkom er til, og saa længe Børn og Børnebørn ere til ned ad, da arve ej Forældre, eller Oldefældre, op ad.

29. [5-2-29] Mands-Person tager to Loder imod een Qvindis-Person tager een, i alle Arve.

30. [5-2-30] Egtebarn tager Arv efter Fader og Moder, om det vorder levendis født og døbt, og ikke ellers.

31. [5-2-31] Tvistis der om Barn var levendis født og døbt; Item om Fader, eller Moder, overlevede Barnet, eller det dennem, da bør sligt med trofaste Vidner at bevisis.

32. [5-2-32] Egtebrn ere de, som ere føde af Forældre, der ere egte viede med hin anden, om end skiønt de kunde være føde, før end Forældrene vare komne sammen i Egteskab.

33. [5-2-33] Egtebarn skal det og holdis for, som af Fæstefolk fdis, dersom de have været trolovede, og Vielsen haver været berammet, og Fæstemanden der forinden, med saa Skiel at det kand bevisis og forfaris, at Barnet er avlet, siden Forældrene vare af Præsten trolovede.

34. [5-2-34] Barnebarn, som fdis af Søn, eller Daatter, tager Arv efter Fadrader, Fadrmoder, Modrfader og Modrmoder, ligesom dets Fader, eller Moder, skulle taget, dersom de hafde levet. Iligemaade tager dets Barn, imens noget findis, Arv efter Oldefader og Oldemoder.

35. [5-2-35] Ere ej Børn, ej Børnebørn, og fremdelis ned ad, da arver Fader alleene.

36. [5-2-36] Er ej Fader, da arver Moder og Fuld- eller Half-Sødskinde; Dog at Moder tager ej meere end et hendis Barn, Mands Lod, om Søn er til, Qvindis Lod, om Søn er ej til; Og Halfsdskinde tage ikkun half Lod imod Fuldsdskinde.

37. [5-2-37] Ere nogen af Sødskinde døde, og have efterlat sig Børn, eller Børnebørn, da staa de i deris Forældris Stæd, og arve med deris Forældris Sødskinde den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden.

38. [5-2-38] Er ej Moder til, ej Sødskinde, da arve deris Børn, ligesom de alle vare Sødskinde, og saa fremdelis ned ad.

39. [5-2-39] Ere nogen af disse døde, og have sig Børn, eller Børnebørn, efterlat, da træde de i deris Forældris Stæd, og arve den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden.

40. [5-2-40] Ere disse ikke til, da arver Fadrfader, Modrfader, Fadrmoder og Modrmoder, ligesom de vare Sødskinde.

41. [5-2-41] Ere disse ikke til, da arve Oldefædre op ad.

42. [5-2-42] Ere Oldefædre ikke til, da arver Fadrbroder, Modrbroder, Fadrøster og Modrøster, og skiftis Arven imellem dennem, ligesom de vare Sødskinde.

43. [5-2-43] Ere nogen af disse døde, og have efterlat sig Børn, eller Børnebørn, da træde de i deris Forældris Stæd, og arve den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden.

44. [5-2-44] Er ej Fadrbroder, Modrbroder, Fadrøster og Modrøster til, da arve deris Børn, som ere den Dødis Sødskindebørn, alle ligesom de vare Sødskinde, og saa fremdelis ned ad til syvende Mand efter den Døde.

45. [5-2-45] Ere nogen af disse døde, og have sig Børn, eller Børnebørn, efterlat, da træde de i deris Forældris Stæd, og tage den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden.

46. [5-2-46] Ere ej disse til, da arve Fadrfaders Brødre og Søstre, Fadrmoders Brødre og Søstre, Modrfaders Brødre og Søstre, Modrmoders Brødre og Søstre, ligesom de vare alle Sødskinde.

47. [5-2-47] Ere nogen af disse døde, og have sig Børn, eller Børnebørn, efterlat, da træde de i Forældrenis Stæd, og arve den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden.

48. [5-2-48] Ere disse ej til, da arve deris Børn, saa som de alle vare Sødskinde, og saa fremdelis ned ad til syvende Mand efter den Døde.

49. [5-2-49] Ere de ej til, da arve Fadrfaders Fadrbrødre og Søstre, Fadrfaders Modrbrødre og Søstre, Fadrmoders Fadrbrødre og Søstre, Fadrmoders Modrbrødre og Søstre, Modrfaders Fadrbrødre og Søstre, Modrfaders Modrbrødre og Søstre, Modrmoders Fadrbrødre og Søstre, Modrmoders Modrbrødre og Søstre, alle som de vare Sødskinde.

50. [5-2-50] Ere nogen af disse døde, og have efterlat sig Børn, eller Børnebørn, da træde de i deris Forældris Stæd, og arve den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden.

51. [5-2-51] Ere disse ej til, da arve deris Børn saa som de alle vare Sødskinde, og saa fremdelis ned ad til syvende Mand efter den Døde.

52. [5-2-52] Skillis Husbond og Hustrue fra hver andre ved Dom, og det hender sig, at de skulle arve deris Børn, da tager Hustruen i slig Arv lige ved Husbond og lige ved Søn og ved Stifbarn, naar de komme sammen om Arv, med mindre Skilsmis er skeet for Hoersag; Tj da arver den Uskyldige Person alleene Barnet.

53. [5-2-53] Drukne, eller indebrænde, eller i andre Maader omkomme paa een Tid de, som hin anden arve skulle, om den eene den andens Død overlevede, og ingen kand sige, eller vidne, hvilken der først blev død, da skal de, som dennem arve skulle, arve hvis een hver af dem selv ejede, Uagtet den Arv, som den eene efter den anden kunde tilfaldet, dersom hand den andens Død hafde overlevet.

54. [5-2-54] Ere Udarvinger til, som ere udskifte af Fællig, og dør nogen af dennem, som ere i Fællig, da skiftis alt Godset, saa som de alle levede i Fællig, og siden skiftis den Dødis Lod imellem alle Arvinger.

55. [5-2-55] Forbryder nogen sit Liv og Hovedlod, da kand dens Arvinger, naar hand er død, dog derved ikke forbryde den Arv, som dem siden kunde tilfalde, naar de døde, som de skulle arve i den Persons Stæd, som sit Liv og Hovedlod hafde forbrut.

56. [5-2-56] Skeer det, at Barn, som først er født, arver sin Halfsødskind med sin Moder, eller nogen anden, i hvor mange Sødskinde siden fødis, da skal den, som saaledis sin Halfsødskind, eller andre, arvet haver, forlods udtage alt det hand saaledis arvet haver, naar skiftis skal enten efter Fader, eller Moder.

57. [5-2-57] Handler Søn, og vinder Penge i Fællig med sin Fader, og er ej udskift fra sin Fader, da skal hand, naar Faderen dør, og hand hannem arve vil, føre til Skifte hvis vundet er, eller miste Arv; Men er hand uden Fællig gift, eller Ugift, og selv fortienner Penge, da beholde hand det hand vundet haver, og arve dog sin Fader og Moder.

58. [5-2-58] Gifter Søn sig, og fører sin Hustrue ind til sin Fader og Moder, da skal der klare Registere giøris paa hvad hun indførte, med gode Mænds Hænder under; Tj dersom hand dør, imens hand er i Fællig med Fader og Moder, enten hand haver Barn med Hustruen, eller ej, da tager hun ikke meere end hun indførte; Tj hendis Husbond hafde ej Lod, den Stund hans Fader og Moder levede, uden hannem var noget særlig i Hænde givet, eller hand selv noget hafde fortient og forhvervet uden Fællig, eller noget ved Arv bekommet; Men haver hand Børn ved Hustruen, da blive de med Fadrfader og Fadrmoder, og tage Arv efter deris Død.

59. [5-2-59] Det samme er og, om nogen tager Hustrue, hvis Forældre leve, og drager ind til dennem.

60. [5-2-60] End forsømmer den, som drager ind i Fællig, at giøre rigtig Fortegnelse paa hvis den indførte, og dør der efter, da skal den Efterlevendis giøre sin Eed, hvormeget indført var, og den Afdødis Arvinger bør dermed at lade sig nøje, med mindre de det anderledis inden Aar og Dag kand bevise.

61. [5-2-61] Haver Fader, imens Moder lever, givet et sit Barn noget i Hænde, eller kostet dets Rejse paa fremmede Stæder, eller og Bryllups Udflyning (dog Bryllups Kost hermed ej meent) eller deslige, og dør Fader, før end hand faar giort de andre lige Skiel, som ham tykkis og ret er efter Loven, da stande den Bekostning, som af Faderen i saa Maader optegnet er, i Barnets fulde Lod, naar der skiftis enten efter Fader, eller Moder, saa vit Samfrænder og Øvrigheden kunde billigt eragte, og Boen kand taale, og saa at de andre Børn ikke skeer forkort, men nyde Jevnet efter Loven. Vil Barn sig det ej lade afkorte, da indføre i Boen hvis det efter Faderens Opskrift bekommet haver. Vil Barnet det ej giøre, miste Arv.

62. [5-2-62] Men vil Barnet nøjjs med det, som det saaledis af Faderen bekommet haver, da skal det ej nødis til det at indføre, eller at jevne med sine Medarvinger, saa fremt Creditorerne ikke skulle komme derover til forkort.

63. [5-2-63] Sædegaardene med Jure Patronatus, Birkerettighed og saa mange Ugedags og næst hosliggende Bønder, som til Avlen at drive fornøden giøris, skulle blive hos Brøderne, og Søstrene skulle tage i Arv det andet fraliggendis og Strøgods; Kand de ikke naa deris Lod derudj, eller i Løsøre og Kiøbstædgods, da skulle Brøderne, der Sædegaardene saaledis, som sagt er, bekomme, giøre dem fyldist for deris Arvelod i andre Maader, eller tage dem i Fællig med sig i Sædegaardene for saa vit som Søstrene efter deris Arvelod ere berettigede.

64. [5-2-64] Falder Sædegaard i Arv imellem andre Arvinger, og de ej ville blive i Fællig, og dog ej kunde om Kiøbet sig imellem foreene, at den eene den anden udkiøber, da, paa det den dog med Bønder og Herlighed kand blive tilsammen, maa den eene Arving de andre Bud giøre, og hvis de, eller den, som det bydis, ikke ville det antage, da skal den Medarving, som meere vil give, end budet blev, være til Gaarden og Godset berettiget: Kand og enten af dennem nogen Kiøbere til veje bringe, som meere og højere derfor vil give, end Arvinger sig imellem byde, maa den eene den anden til Skade ikke Kiøbet tilbage holde, men pligtig være at sælge; Dog vil Arving inden Aar og Dag give saa meget som den Meestbydendis, og derfor stille nøjagtig Forsikkring, bør hand dertil nærmist at være, og imidlertid bliver Gaarden og Godset i Fællig under een af Arvingernis Administration, som Medarvingerne dertil ville betroe.

65. [5-2-65] Een hver Privilegeret, som haver een Sædegaard, som med underliggendis Gods i det ringeste tilhaabe er fire hundrede Tønder hart Korn, skal tillat være Stamhuus deraf for een af sine Børn, eller Arvinger, om hand ingen Børn haver, at oprette med saadanne Vilkor, som hand det nyttigst og best eragter. Men paa det at ingen sine Creditorer dermed skulle Skade tilføje, da skal den, som sligt Stamhuus oprette vil, det Aar og Dag tilforn til Landsting i den Provincie, hvor samme Gods ligger, lade forkynde, og der lovlig bevise, at hand alle sine Creditorer derom haver advaret Aar og Dag, før end hand det opretter, og hvis hand nogen forsømmer, den er berettiget i samme Gods sin Betalning at tage, naar hannem behager, om end skiønt det til Stamhuus oprettet er, og siden de Vilkor i Landstingsbogen lade indføre, med hvilke hand Stamhuset opretter, hvilke siden Uryggeligen skal fast staa, og maa derefter i deslige Gods hverken Indførsel eller Pant skee, langt mindre imod den første Indstiftelse sælgis, eller afhændis; Men vel maa Ejeren i Nøds Tid den aarlig Indkomst paa vis Tid forsette for den Gield hand siden Stamhusets Oprettelse giør, som i det længste skal være fem Aar. Giør hand derimod, da være al slig Handling Kraftisløs, og derforuden den, som næst efter til Successionen er berettiget, have fuldkommen Magt det strax at tiltræde. Ingen, som er i Forfølging, eller Maning, eller over hvilken Dom er gangen for Gields Sager, maa Stamhuus oprette, før end hand sig først fra alt sligt frigiør. Dersom den, som efter Fader Stamhuset bekommer, haver Sødskinde, som ingen Arv bekomme efter deris Forældre, da er den pligtig til aarligen at give dennem hvis efter Samfrænders Tykke billigt kand være til deris Ophold, saa og holde dennem Kravisløse for deris Forældris Gield.

66. [5-2-66] Bøndergaarders og Vandmøllers Bygninger følge den, som Grunden og Jorden tilfalder, uden noget Vederlag til Medarvingerne.

67. [5-2-67] Naar Birk ganger i Arv og Skifte, da følger Herligheden med Rettens Betiente at sette og Faldsmaal at opbære den, hvilken Sædegaarden, som Birket ligger under, tilhører.

68. [5-2-68] Tvistis der imellem Sødskinde, eller andre, at nogen er skeet forkort paa Skifte, eller i andre Maader Tvist derom indfalder, da maa den, der finder sig brøstholden, kalde de andre til Jevnet inden Aar

og Dag, om hand er i Riget og myndig, og da skulle Samfrænder see til dennem at forlige. Kunde de dem ikke foreene, da skulle Commissarier, eller gode Mænd, dennem ved Dom adskille.

69. [5-2-69] Haver Enkemand, som ikke skift haver efter sin Hustrue med hendis Børn, eller Arvinger, taget anden Hustrue, og indført hende i Uskift Boe imod Loven, da, naar enten Husbonden, eller Hustruen, dør, bør Husbonden, eller hans Arvinger, lovligen at bevise hvad hans Midler var, der hand Hustruen i Uskift Boe indførte, at første Hustruis Børn, eller Arvinger, deris tilbørlig Arv efter hende forlods ud kand bekomme; Kand det ej skee, da skiftis Boen i tre Deele, den eene til de Børn, eller Arvinger, som Arv efter forrige Hustrue tilfalden var, den anden til den Afdødis Børn, eller Arvinger, og den tredie til den efterlevendis Husbond, eller Hustrue. Det samme er og, om Husbonden er indkommen i Uskift Enkeqvindis Boe, med den Arv, som forrige Husbonds Børn, eller Arvinger, efter hannem tilfalden er.

70. [5-2-70] Slegfredbarn arver ej Fader; Men dersom Fader fører Slegfredbarn til Tinge, og lyser og forkynder, at det er hans Barn, og skiøder det hvad som hand vil give det, da skal det saa meget beholde, som det skiødt vorder; Dog at det ej meere er end half Lod imod Egtebarn, og ej videre. End lyser hand det i Kiøn og Kuld, og skiøder det intet, da tager det half Lod ved Egtebarn. Er ej Egtebarn til, da tager Slegfredbarn, som tinglyst er, fuld Arv efter Faderen; Og fanger Slegfredbarn nogen Arv efter Faderen, da arver det og efter Sødskinde og Fæderne Frænder half saa meget som Egtebarn, uden Faderen forkyndede det paa Tinge, at Slegfredbarn skulle nøjjs med det, som Faderen gav det i Hænde, og da faar det ej meere enten efter Fader, eller Sødskinde, eller Fæderne Frænder. Det Barn, som af Fader tinglyst vorder, maa ingen vræge, at det jo holdis for Egtebarn.

71. [5-2-71] Horebarn, som af den avlet er, der i Egteskab lever med een anden Person, tager ej Arv efter den, som sig i Egteskab forseet haver, Fader eller Moder, enddog Faderen tinglyste det og skiødte det alt det, som hand meest formaatte, uden at hand giver det noget i Hænde, før end hand døde.

72. [5-2-72] Slegfredbarn tager Arv efter Moder lige ved Egtebarn, hvad heller det er tinglyst, eller ej; Iligemaade efter Møderne Frænder.

73. [5-2-73] Moder og Møderne Frænder alleene arve Slegfredbarn, som ej Tinglyst er; Men er det Tinglyst, da arve Fader og Fæderne Frænder det, lige som det var Egtebarn.

74. [5-2-74] Dræber nogen den, som hand arve skulle, og det skeer ikke af Vaade, eller Nødværgen, da maa hverken hand, eller hans Arvinger, tage Arv efter den Dræbte; Men Arven skal deelis imellem andre den Dræbtis næste Arvinger.

75. [5-2-75] Først Arv uden Bye, eller af den Husbonds Grund, som den var falden paa, da giver hver, som Arv saaledis affører, til Byen, eller Husbonden, Førløvspenge to Lod Sølv.

76. [5-2-76] Vil nogen uden Riget boesidendis af Riget føre Arv, som hannem i Riget kand være tilfalden, eller nogen her i Riget boesidendis sit Gods og Formue uden Riget bortflytter, Pengene paa Rente setter, Huse og Gaarde under fremmet Herskab opbygger, eller kjøber, da skal hand deraf først den siette Part til Kongen og af det øvrige den tiende Part til Øvrigheden, eller Husbonden, efterlade, hvad heller hand er i Kjøbstæd, eller paa Landet boesidendis.

77. [5-2-77] Befindis og Penge og Gods tilforn af Riget at være udskikket, da skal ligesaa vel deraf givis, som det endnu her i Riget fantis; Og paa det Vished herom kand erfaris hvad udskikket er, skal Arven saa længe paa een Ret anholdis, indtil derom nøjagtig erfaris. Skal og i Tide tilseeis, naar noget end og af een Boesidendis udskikkis, at Kongens og Øvrighedens, eller Husbondens, Rettighed deraf erleggis: Og alt dette skulle Kongens Amptmænd og Fogder saaledis i Agt tage, som de selv ville staa til Rette for hvis Skade deris Efterladenhed foraarsager.

78. [5-2-78] End overdrager nogen uden Rigets Arving sin Arvepart til nogen den Afdødis Slegt, som i Riget boesat er, uden noget Vederlag, saa at hverken Arven, eller det ringeste Vederlag for den, udføris, da bør hverken siette, eller tiende, Penge deraf givis; Men befindis det, at der er nogen Svig under med samme Overdragelse, saa at Arvingen noget Vederlag givis for Arven, da skal den, som Arven overdragen er, ikke alleene erlegge den siette og tiende Penge deraf, men end og have den gandske Arv til Kongen forbrut, og derforuden for saadan Svig bøde sine tre Mark.

79. [5-2-79] Opholder nogen Kongens indfødt Undersaat sig uden Riget, som dog tænker at ville sig igien i Riget begive, og hannem nogen Arv imidlertid tilfalder, da, saa fremt hand gjør Øvrigheden Forsikkring, at samme hannem tilfalden Arv ej af Riget skal blive udført, bør hand at være frj for siette og tiende Pengis Erleggelse.

80. [5-2-80] Vil nogen Arv kiøbe, da skal hand, naar Arven og Boen rigtig registeret og vurderet er, tage af Borgemester og Raad i Kiøbstæderne, og paa Landsbyerne af Herrets- eller Birke-Foged, eller andre, som Skifter skulle forvalte, nøjagtig Bevis, Raadstue- eller Tings-Vidne paa Boens Tilstand, Grund og Løsøre, Løst og Fast, Indgiæld og Udgiæld, saa vit efter Registerings-Bøgers og Haandskrifters Overseelse kand forfaris, og skal saadan Kundskab og Arvens fuldkommen Registering, saa vel som og hvor Anparten af Arven solt er, al Svig at forrekomme, i samme Arvs Kiøbebrev, om det skal Magt have, fuldkommelig indføris ved Dag og Datum, og derhos bevislig giøris forbemælte Boens Tilstand for den Sælgendis at være nøjagtig kundgiort, før end Kiøbet er blevet sluttet, og det i den Sælgendis Øvrigheds og got Folkis Overværelse.

81. [5-2-81] End ventendis Arv maa ingen enten sælge eller pantsette.

82. [5-2-82] Ingen Øvrighed, eller Rettens Betiente, som med Skifter have at giøre, maa enten ved sig selv, eller nogen anden, kiøbe nogen Arv, som under deris egen Ret falden er. Fordrister nogen sig herimod at giøre, straffis saa som den sig i Svig og Underfundighed haver ladet befinde.

83. [5-2-83] Hvo arve vil og med Arven sig befatter, skal svare til dens Giæld, som hand arver, saa som hand tager Arv til; Dog haver nogen Creditor den Afdødis Brev, som forbinder Arvingerne, een for alle og alle for een, da bør Arvingerne at efterkomme hans Forskrivelse, om end skiønt de have deelet Udgielden imellem sig. Iligemaade dersom der i Boen er Kongens Penge, at den Afdøde haver staaet for Regnskab, Børnepenge, Fattigis Penge, Kirkepenge, og Arvingerne skifte Boen imellem sig, før end saadan Giæld er aflagt, da bør een for alle og alle for een dertil at svare. Det samme er og, om Creditor, som ikke haver Brev paa een for alle, begærer Betalning af Boen, før end den skiftis, og maa den ej nyde.

84. [5-2-84] Naar nogen dør, som haver staaet for Kongens Regnskab, og haver ikke Qvittering derfor, da maa der ingen Skifte holdis, før end Kongen haver faaet sin Fornøjelse, saa fremt at Fordringen ikke er over tre Aar gammel, fra hans Døds Dag af at regne; Tj hvis Fordringen er ældere, da bør Skiftet derved ikke at opholdis; Men med saadan Fordring at forholdis som med anden Giæld.

85. [5-2-85] Naar nogen Vorned tilfalder Arv, i hvor det er, da skal Skiftets Forvalter give Vornedens Husbond det tilkiende, at hand kand have Omsorg for, at Vorneden Ret vederfaris.

86. [5-2-86] Ville rette Arvinger ej arve, og ingen med Arven sig vil befatte, da skal Hustruen, Børnene, eller Arvingerne, som myndige ere, eller de Umyndigis Formyndere, og Frænder, som tilstæde ere, eller andre, som Tilsyn i Huset have, strax ved Rettens Middel lade al Boen, Løsøre og Breve, og andet forsegle, og det nøjagtigen forseglet i god Forvaring indsette, eller og stande derfor som for anden vitterlig Utroeskab til Rette; Dog skal dem være tillat til daglig Brug og Ophold Kost og Øl og nødvendig Boeskab, som dog rigtig registeris skal, efter som de ville forsvare, uden Fare og Ubeseget til Nytte at have og bruge.

87. [5-2-87] Gaar nogen ind i beseget Sterfboe, og der opbryder, eller borttager Seglene, og det hannem lovligen overbevisis, bøde sine tre Mark.

88. [5-2-88] Befatter nogen sig med Sterfboe, og der skalter og valter efter sin egen Villie uden Rettens Middels Overværelse, eller de Vedkommendis Villie og Minde, legge ud saa meget, som de Vedkommende ville sigte hannem for ved deris Eed.

89. [5-2-89] Befindis nogen at have gjort Arvesvig, legge ud hvis forsveget er med Skadegield og for Utroeskab bøde sine tre Mark.

90. [5-2-90] - 25 - Øvrigheden og Rettens Middel, som Skifter skulle forrestaa, er paa landet Kongens Amptmand, eller Husbonden, ved dem selv, eller deris Fuldmægtige: I Kiøbstæderne Borgemester og Raad med Byefoged og Raadstue- eller Bye-Skriver, eller andre Under- og Over-Rettens Betiente med deris Secreterere og Skrivere: Iblant Gejstligheden Herrets-Provsten og tvende Præster, hvor af den eene skal holde Protocolen; Og skal bemælte Skiftis Forvaltere have een Bog, hvorudj Copie af alle Skiftebreve, som de udstæde, skal indskrivis.

III. Cap:

Om Kiøb og Sal og Mageskifte.

1. [5-3-1] Selvejer Bonde maa sælge sin egen Jord til hvem hand vil, om hand lovbød den tre Ting til hans næste Frænder, som hannem skulle arve, og haver taget Tingsvidne derpaa. Fæderne Jord skal bydis Fæderne Frænder, og Møderne Møderne Frænder til; Men skiøder hand, før end hand lovbyder, da maa hans næste Frænder kalde det igien inden Aar og Dag, om de ere i Riget, men om de ere uden Riget, inden tre Aar, og hand haver dermed forbrut tyve Lod Sølv til Bonden og tyve Lod Sølv til Herskabet.

2. [5-3-2] Vil Frænder ikke kiøbe, eller give saa meget for Ejendommen, som nogen anden vil give, efter Bondens Villie og Tykke, da maa Bonden sælge den til hvem hannem meest derfor vil give.

3. [5-3-3] Hvo frit Jordegods ejer maa det baade sælge og skiøde med sit Brev og Segl og gode Mænds Vidnisbyrd, enddog hand det ikke lovbødet haver.

4. [5-3-4] Kiøbstædgods og Jord er Løsøre og maa sælgis uden Lovbydelse.

5. [5-3-5] Enke maa sin Jord med næste Frænders Raad baade sælge og skifte.

6. [5-3-6] Svenbarn maa sin Jord ej sælge og ej afhænde, før end hand vorder fem og tyve fulde Aar gammel, med mindre det skeer med hans næste Frænders Raad til at betale dermed sine Forældris, eller deris Gæld, hvis Arving hand er, eller sin egen, saa fremt den af Rejsen, Studeren, Tog, eller Hoftieniste, er foraarsaget, eller og hand vil bruge Pengene til sin Nærings og Handels Fortsettelse.
7. [5-3-7] Møebarn maa aldrig sin Jord afhænde, uden hun vorder saa fattig, at hun for Livs Føde nødis til den at sælge, da maa hun den sælge med næste Frænders Raad, og dog ej meere tilsammen, end som hun til et Aar kand have fornøden; Dog dersom hun haver arvet Gield, som hun ikke anderledis kand betale, da maa hun med Frænders Raad afhænde saa meget af hendis Jord, som hendis tilfalden Gield kand betalís med.
8. [5-3-8] Husbondens Hustrue, eller Søn, eller Daatter, som ere i Fællig med deris Fader, eller de, som ere i hans Tieniste, eller af hannem lejede, maa ej noget af hans Gods uden hans Villie afhænde.
9. [5-3-9] Bortskiøder Hustrue, eller afhænder, noget af sit Gods uden hendis Husbonds Raad og Villie og hendis Arvingers Samtykke, og Husbonden tier dertil, og den Kiøbendis ikke fanger Hævd paa det, som kiøbtis, da maa hendis Arvinger deele det efter igien, og Husbonden gielde Arvingerne tre Mark og Kongen tre Mark, fordj hans Hustrue skiødte Uhiemmelt, og hand viste og taalte det. End deeler hand selv det efter igien, da gielde hand ikke derfor.
10. [5-3-10] Køber nogen med den, som ej er mægtig og myndig til at afhænde, tabe sit Værd, og den, som solte, bekomme sit afhænte Gods igien uden Vederlag.
11. [5-3-11] Hvo som sælger Uhiemmelt, eller som hand til een anden solt, eller pantsat haver, Huus eller Jord, og det deelis tilbage, da legge hand Værd ud som solte, og bøde tre Mark Bonden og tre Mark Kongen. Det samme er, om mand pantsætter til nogen det, som hand selv ej ejer, eller hand til anden pantsat haver.
12. [5-3-12] Hvo som sælger anden Huus, eller Jord, hand bør at hiemle og væрге hannem det med nøjagtig Skiøde.
13. [5-3-13] Sælger mand anden Jord, og der tvistis om, hvad heller hand kiøbte meere, eller mindre, og haver den, der kiøbte, tyve Aars Hævd derpaa Ukært til Tinge, da kand hand ej vinde den igien, der solte.
14. [5-3-14] End vorder dem Trette imellem inden tyve Aar, da gaais derom efter Skiøder og andre lovlige Breve. Ere de ej til, da er den nærmere at vinde, der solte.
15. [5-3-15] Side nogen i Fællig sammen, og een af dem med fællis Penge og Middel kiøber Gods, da hører Godset dennem samtlig til, som i Fællig side.
16. [5-3-16] Husbond maa ej sælge Hustruens Jord, uden hand haver Barn ved hende og lige saa meget at legge derimod igien af sit eget, med mindre det nøjagtig bevisligt giøris, at Hustruen haver ført saa stor Gield til hannem, at den ej anderledis kand afleggis.
17. [5-3-17] Sælger Husbonden Hustruens Jord herimod, da beholder den Kiøbendis Jorden; Men vil Hustruen, eller hendis Arvinger, tale derpaa, da skulle de tiltale Husbonden og hans Arvinger. Det samme er

og, om Husbonden haver pantsat Hustruens Jord, eller mageskift den, eller om nogen haver faaet Indførsel i Hustruens Jord, imens hun var i Fællig med Husbonden.

18. [5-3-18] Ingen, som lovlig er arresteret, eller manet, eller fældt til nogen Bøder, eller nogen Nams, eller Indførsels, Dom overgaaen, eller stævnet for Gield, eller for anden saadan Aarsag, som kunde være hans Creditorer til Skade, med Kongens Stævning til højeste Ret, efter at den hannem lovligen er forkynt, maa sit Gods forflytte, afhænde, eller pantsette, eller opbyde, før end hand haver rettet for sig, og den til Freds stillet, som saadan Forfølgning, eller Dom, over hannem lovlig forhvervet haver.

19. [5-3-19] Een hver, af hvad Vilkor hand er, maa købe Bøndergaarde, eller Sædegaarde med tilliggendis Bøndergods, og det for sig og sine Arvinger uden Opbud til Ejendom beholde; Dog saa at den Uprivilegeret ikke nyder Godset med de Friheder og Herligheder, som de Privilegerede det have, hvorum herefter i næste Artikel mældis.

20. [5-3-20] Ingen, som eje og beside noget frit Jordegods, eller Sædegaard, maa nyde Adelige Privilegier derpaa med Hals og Haand og Sagefald, Birkerettighed, og Ret til at kalde Præst og Dægn, med mindre de ere enten Adel, eller enten i Almindelighed eller i sær af Kongen Privilegerede, eller og have Godset af Kongen med Frihed bekommet; Men Kongen beholder den Herlighed, indtil Godset kommer til dem, der saadanne Privilegier have. Hvis andre Friheder, som have fult Sædegaardene af Alders Tid, og dem bør med Rette at følge, beholde de, som Sædegaardene eje, i hvo de og ere.

21. [5-3-21] Ingen Sædegaard, som ikke i det minste haver to hundrede Tønder hart Korn, Hovedgaardens Taxt Uberegnet, i Bøndergods, som ikke skal ligge længre end to Mile fra Hovedgaarden, maa nyde lige Frihed med andre Sædegaarde; Men naar nogen privilegeret, som saadan een Sædegaard enten ejer, eller sig tilforhandle vil, kand bringe saa mange Tønder hart Korn til Veje, som forskrevet staar, da Friheden igjen at følge Hovedgaarden.

22. [5-3-22] Naar noget Jordegods, som hører til Sædegaarden og til dens Avling fornødenlig udkrævis, eller jus Patronatus, eller Birkerettighed, eller noget af Gaardens Taxt, bliver i Gield udlagt, da skal den, som Sædegaarden ejer, eller haver den største Part derudj, have Magt til at udløse dem, som det til Udlæg bekommet have; Dog saa, at hand udløser fra een hver, som hand vil udløse noget fra, det til hannem udlagte heele Gods, saa fremt hand det da ejer, og det ej ved Kiøb, eller i anden Maade, er kommet i anden Mands Haand, hvilket hand dog fra den det ejer maa udløse, om hand vil; Og skal hand forpligtet være at udløse det med saa mange reede Penge, som det er udlagt for, saa og erstate al billig og nødvendig paa Godset anvente Bekostning efter Uvillige Mænds Sigelse.

23. [5-3-23] Men hvis det hender sig, at den, som Godset er udlagt, eller solt til, haver selv een Sædegaard saa nær ved samme Gods beliggendis, at det kand beqvemmelig med Ægt og Arbejd under Sædegaarden leggis, og det til dens Avling fornødenlig udkrævis, da skal hand ikke være pligtig til at lade sig udløse; Dog blive Bønderne under det Birk, som de tilforn vare.

24. [5-3-24] Haver nogen Lod og Deel med anden i Bondegaard, eller Huus, saa at den eene haver Landgielden og den anden Herligheden, da maa den, som Herligheden haver, udløse den, som Landgielden ejer, med reede Penge efter billig Værd, eller nøjagtigt Vederlag i Gods; Og skal det staa i hans Magt, som Landgielden ejer, at udvælge hvilket hand vil, enten Penge, eller Gods; Dog dersom det er Kirke, eller Præst,

eller Forlæning, som Landgielden nyder, da skal der skee saadant Vederlag derfor med got og beqvemt Jordegods, at den aarlige Landgielde altid deraf kand havis, og ikke med Penge.

25. [5-3-25] Vil den, der Herligheden haver, ikke udløse den, som Landgielden ejer, da maa den, der Landgielden ejer, indløse Herligheden til sig med saa mange reede Penge, efter hart Korn at regne, som det billigen af gode Mænd kand settis for, eller som hand selv derfor givet haver.

26. [5-3-26] Konge-Tiender skulle bortfæstis til de Sædegaarde, som ligge enten i samme, eller i næste Sogn, dersom deris Ejere og Besidere ville give saa meget af dem, som nogen anden byder, og Afgiften rigtigen og i rette Tide betale, med mindre samme Tiender kunde være Hospitaler, Præster, eller andre, ved sær Stiftning, eller Benaadning, tillagte for Afgift at opbære, eller de, som til dem berettigede ere, ville dem selv opbære. Iligemaade forholdis med Kirke-Tienderne, dersom Sognemændene dem ikke efter den anden Bogs andet og tyvende Capitels nittende Artikel ere begærende.

27. [5-3-27] Een hver Selvejer Bonde maa sig tilkiøbe sin Gaards Herlighed af den, som den nyder, for det samme Værd, som hand Kongen derfor givet haver; Dog skal al Sagefald af Gaarden høre Kongen til, og Bonden med sine Husfolk bør saa vit at svare Kongens Amptsbetiente.

28. [5-3-28] Paa Tinge skal mand Huus og Jord skiøde, og ej andenstæds, det er paa det Herrets-Birke- eller Bye-Ting, som Huus og Jord ligger under, om det er Kiøbstædgods, eller Borgers, eller Bondis Jord; Men til Landstingets, om det er frit Jordegods; Og skulle alle Skiøder læsis og paaskrivis det første, eller andet, Ting næst efter at de ere daterede, om de ere i den Provincie daterede, hvor Godset ligger. Ligger Godset i anden Provincie, end Skiøderne ere daterede udj, da skulle de til tredie, eller fierde, Ting læsis og paaskrivis; Tj ellers kunde de ikke gielde imod lovligen tinglyste Breve, Indførseler, eller anden lovlig Adkomst, enddog de for dem ere daterede.

29. [5-3-29] End hender det sig, at tvende Kiøbbebreve, eller Skiøder, paa et Gods komme til Tinge paa een Dag og Tid til at læsis og paaskrivis, da gielder det, som først er dateret, med mindre det er forsømt i rette Tid at lade læsis og paaskrivis. End ere de paa een Dag daterede, og komme paa een Dag til Tinge at læsis og paaskrivis, da kand det eene ikke gielde meere end det andet; Dog have de, som Skiøderne ere udgivne til, deris Tiltale frj til dem, som saadanne Skiøder udgivet have.

30. [5-3-30] Det samme er og om Gave- og Pante-Breve, saa og naar Skiøder, Gave- og Pante-Breve komme imod hin anden.

31. [5-3-31] Sælger, eller lejer, nogen til tvende Jord, eller andet Gods, da skal den det beholde, som først kiøbte, eller lejede, med saa skiel at hand gjør bevisligt, at hand først kiøbte, eller lejede, og den, som solte, eller lejede, skal skaffe den anden saa meget og saa got, som hand hannem solte eller lejede, inden sex Uger. Kand hand det ikke gjøre, da skal hand give hannem foruden hans udlagte Penge saa mange Penge, som hand kunde haft af Jorden, eller Godset, et Aars Tid efter Dannemænds Sigelse.

32. [5-3-32] Skiøder Mand anden Huus, eller Jord, og de ikke strax følge den, som de skiødte ere, men den Sælgendis dem selv fremdelis i sin Hævd og Væрге beholder, da er det Skiøde intet, med mindre det er Testament, som ej fuldbyrdis, før end Mand er død, eller nogen med samme Huus, eller Jord, er sin Livs Tid forlænt, saa det ej, før end den ved Døden afgaar, kand af den Kiøbendis annammis.

33. [5-3-33] Haver Husband købt Jord, som hand ej haver taget Skiøde paa, før end hand fik sin Hustrue, og vorder den siden hannem skiødt, da er den begge deris, fordj den var ej hans til fulde, før end hand fik Skiøde paa den. Det samme er og paa Hustruens Side.

34. [5-3-34] Hvo som af Ryttere, eller Soldater, køber Heste, Hopper, Qvæg, Kaaber, Tin, eller noget Slags Boeskab, og Officerernis skriftlig Kundskab derhos ej findis, at det, som sælgis, hører Rytterne eller Soldaterne selv til, og at de det have faaet med Villie, eller taget det fra deris Fiende, stande derfor til Rette som for Uhiemmelt, og som hand det selv hafde staalet.

35. [5-3-35] Køber nogen i Fejdetid med Fiendens Ryttere, eller Soldater, noget Gods, eller Qvæg, som fra Ejermenden røvet eller staalet er, da bør det at komme til sin rette Ejersmand igien for hvis der kand bevisis derfor at være givet. Men bevisis det, at den Købendis haver selv givet Fienden Anslag, eller Anledning til at tage det fra Ejermenden, da bekommer Ejermenden det igien uden noget Vederlag, eller Betalning derfor, om det er af den Købendis igien bortsolt, eller forkommet.

36. [5-3-36] Haver den Købendis bortsolt saadant Gods, eller Qvæg, eller det er forkommet, og var dog tilforn af rette Ejersmand igien begært, da bør hand til Ejermenden igien at betale saa meget, som bevisis, at hand for samme Gods, eller Qvæg, bekommet haver; Dog derudj at kortis hvis den Købendis lovlig kand bevise sig derfor at have givet.

37. [5-3-37] Hvo som til Pant tager, køber, eller i andre Maader sig tilforhandler, af Kongens Skibsfolk, Bysseskyttere, Ryttere, Dragoner, eller Soldater, deris Klæder giorte eller Ugiorte, Gevær, Krud, eller Ammunition, som de af Kongen bekommet have, skal ikke alleeniste sligt Officererne uden noget Vederlag, eller Betalning, strax lade være følgagtigt, men end og derforuden som for andet vitterligt Tyverj stande til Rette og straffis.

38. [5-3-38] Haver nogen i Fejdetid byt med Fiendens Ryttere, eller Soldater, noget Gods, eller Qvæg, som fra rette Ejersmand røvet eller staalet er, og hand beviser sig til samme Bytte at have været nødt og tvungen, og den rette Ejersmand kiender sig siden ved sit, og sig det lovligen tilhæler, da bør Ejermenden og den, som byttet haver, at staa Last og Brast med hin anden.

39. [5-3-39] Dersom nogen befindis her i Riget enten Indlændisk, eller Udlændisk, at købe, handle, eller afbetale noget med anden Mynt, end som her i Riget gangbar og af Kongen tillat er, eller at vrage den Mynt, som Kongen haver ladet mynte, eller den for ringere, eller højere, Priis udgive, eller indtage, end som den af Kongen sat er, da bør hand at tiltalis af Øvrigheden, og betale dobbelt saa meget, som Summen er.

IV. Cap:

Om Gave og Bebrevelse.

1. [5-4-1] Fæstefolk maa ej give hin anden videre, end som Politie-Ordnningen tillader.

2. [5-4-2] Giver nogen blant Adelen, eller lige med Adel Privilegerede, højere Morgengave end til fire tusinde Lod Sølv uden sine Arvingers Bevilning og Samtykke, da skal det ingen Magt have.

3. [5-4-3] Giver og skiøder Husbonden, som Livs Arvinger haver, til Hustruen, eller Hustruen, som Livs Arvinger haver, til Husbonden noget til Ejendom, da stander det ikke, uden Arvingerne ville holde det efter deris Død.
4. [5-4-4] End skiøder enten af dem noget til anden Mand, som uden deris Fællig er, Svig dermed at begaa, og den skiøder Husbonden Hustruens, eller Hustruen Husbondens, Jord og Ejendom igien, da holdis det ikke, uden rette Arvinger ville.
5. [5-4-5] Fader, imens hand og Moder lever, maa ej give et sit Barn noget. End giver hand et Barn noget, da bør hand at gjøre de andre Børn fyldist derimod.
6. [5-4-6] Dog staa det een Fader, som nogen Sædegaard ejer, frit for at give een af sine Sønner, eller og, om hand ingen Søn haver, een af sine Døttre dobbelt saa meget til Arv som et af de andre Børn, hvilken dobbelt Lod fornævnte Søn, eller Daatter, skal nyde i samme Sædegaard med næst hosliggendis Bøndergods. Iligemaade maa og Faderen forskrive Sønnen, eller Daatteren, Bygningen paa samme Gaard.
7. [5-4-7] Haver Husbonden ingen Livs Arvinger, men Udarvinger, dog i eens Leed og lige nær, da maa hand og samme Anordning gjøre for hvilken af fornævnte sine Arvinger hand vil.
8. [5-4-8] Forældre maa ej give deris Børn deris Formue bort, imens de leve, med mindre Børnene ville svare til deris Forældris Gield efter deris Død, eller ved deris Eed indføre i Sterfboen igien hvis de af deris Forældre bekommet have.
9. [5-4-9] Det samme er og, om Fader, eller Moder, under et Skin give Børnene meere for deris Møderne, eller Fæderne, end Boen kand taale; Tj da bør Børnene dog at svare til den bortskyldige Gield, eller indføre igien i Boen hvis de bekommet have, med mindre de bevise lovlig og billig at være skift.
10. [5-4-10] Men hvis befindis noget af Udgielden at være udelukt af Skiftebrevet, da Skiftet blev holdet, og dog da var i Boen, da bør Børnene, som tilforn have faaet enten Fæderne, eller Møderne, af Boen, og siden efter den siste Afdøde ville gaa fra Arv og Gield, dog pro Qvota at svare til den Gield, som i saa Maader var udelukt i det første Skifte.
11. [5-4-11] End giver Fader sit Barn noget i Hænde, og det Barn faar andet Barn, og dør Barn, og Barnebarn lever, da maa hverken Fadrfader, eller andre, tage det fra Barnebarn, som Fader gav sit Barn, uden i det Tilfald, som her næst tilforn mældet er.
12. [5-4-12] Fadrfader og Fadrmoder maa ej give deris Børnebørn meere end som deris eget Barn bør til rette Lod at have.
13. [5-4-13] Givis og skiødis af andre end Forældre, eller Oldefædre, samtlige Sødskinde Jord, eller anden Gave, og det ikke klarligen i Gavebrevet formældis, hvorledis det imellem dennem skal deelis, da bør det at leggis i lige Loder, og een hver bekommer lige meget, enten det er Mand, eller Qvinde.
14. [5-4-14] Husbond, som ingen Livs Arvinger haver, maa bortgive til hvem hand vil sin halve Hovedlod, og ej meere. Den samme Magt haver ogsaa Enke, som ingen Livs Arvinger haver.

15. [5-4-15] End haver Husbond, eller Enke, Livs Arvinger, da maa de dog give til Kirke, Skole og Fattige, deris halve Hovedlod.
16. [5-4-16] End have de ingen Livs Arvinger, da maa de give bort til Kirke, Skole og Fattige hvad Gud giver dem i Sinde; Dog skal der ingen Gave, eller Testament, fuldbyrdis, før end den Afdødis Gield i alle Maader vorder aflagt.
17. [5-4-17] Saadanne Gaver og Testamenter skulle med deris Haand og Segl, som dem giort have, og med got Folkis Underskrivelse være bekræftede.
18. [5-4-18] Hustrue, som Husbond haver og Barn ved hannem, maa ej give til gudelig Brug sin halve Hovedlod, og ej nogen stor Gave uden Husbondens Villie, og ej meere end hand samtykker, hvilket bør med hans Haand at bevisis, eller og, om hand ikke skrive kand, med hans Segl og trende trofaste Vidners Underskrivelse og Forsegling være bekræftet.
19. [5-4-19] End haver Hustruen ej Barn ved Husbonden, da maa hun give sin halve Hovedlod til gudelig Brug; Dog at der med Underskrivelse og Forsegling, som før er mælt, forholdis.
20. [5-4-20] Bebrever Husbond, som ingen Livs Arvinger haver, Hustruen, eller Hustruen, som ingen Livs Arvinger haver, Husbonden, at den, som den andens Død overlever, skal nyde, bruge og beholde den heele fællis Boe og Formue Uskift, saa længe som den bliver i Enkestand besidendis, da skal samme Efterlevendis strax ved Samfrænder, eller Rettens Middel, lade forfatte een rigtig Registering paa Boens Middel, Indgield og Udgiel, dernæst betale selv den bortskyldige Gield, og holde den Afdødis Arvinger kravisløse derfor, saa og Boens Midler vel forrestaa, særdelis om der er Jordegods, eller Bygninger, at de vel ved Magt og ved lige holdis, og Skovene ikke forhuggis, og over alt gjøre Arvingerne nøjagtig Forsikkring med Brev og Segl, at intet af Jordegodset, som dem kunde tilkomme, enten pantsettis, sælgis, eller afhændis.

V. Cap:

Om Hævd.

1. [5-5-1] Hvis Gods og Ejendom nogen haver haft i Haand og Hævd i tyve Aar Ulast og Ukært til Tinge, det beholder hand, uden anden Adkomst at fremvise, angerløst og Uafvundet, med mindre det bevisis, at hand hafde det, enten til Pant, eller i Forlæning, eller i Forsvar.
2. [5-5-2] Mand kand saa vel paa Brug som paa Ejendom fange Hævd.
3. [5-5-3] Haver nogen Ejendom i Haand og havendis Værge, og anden Mand siger den sin at være, da er den, som i Hævd haver, i hvor faa Aar det er, ikke pligtig til at føre sin Adkomst tilstæde, med mindre den, som søger Ejendommen, fører sine Bevisninger frem, hvormed hand Ejendommen vil vinde.
4. [5-5-4] Hvo nogen Ejendom uden Kære i Brug haft haver, og den hannem siden frakiendis, da svarer hand ej til videre Afgrøde, end hvis hand opbærer og nyder, efter at hand bliver til Tinge tiltalt.
5. [5-5-5] Lavhævd bør ingen at nyde paa nogen Ejendom, uden hand klarligen beviser, at hand haver lovlig Adkomst derpaa, ved Arv, Kiøb, Mageskifte, Gave, eller tyve Aars Hævd uden nogens Anke og Paatale, og saaledis bekommer den uden Kære af alle dem, som derudj kunde have noget at sige.

VI. Cap:

Om Udlæg og Indførseler.

1. [5-6-1] Hvad som mand paa Skifte efter død Mand af Arvingerne, eller Rettens Betiente, eller i Godsets Opbydelse, eller, naar Arv og Gield fragaais, af Commissarier, eller Rettens Betiente, til Udlæg bekommer, være sig Løsøre, eller Jordegods, det beholder mand til Ejendom uden videre Dom derpaa, med mindre andre lovlige Adkomst derpaa fremvise, eller det for nogen Overret underkiendis.
2. [5-6-2] Haver nogen ved Ridemænds Indførsel noget Jordegods bekommet, og Ejermanen det ikke inden Aar og Dag indløser, da maa hand tage Ejendoms Dom derpaa til Landstinget, eller og til Stadfæstelse indstævne Indførselen til højeste Ret, og, førend det skeer, maa hand det ej afhænde, med mindre hand det i tre Aars Tid Ukært og Ustævnet haver besidet, og da beholder hand det saa frit som sit eget Arvegods; Dog hvis nogen Sædegaards Ejere det begærer, da forholdis dermed efter den anden og tyvende Artikel i denne Bogs tredie Capitel.
3. [5-6-3] End vorde Ridemændene strax af Ejermanen indstævnede for deris Tog, da maa hand ej Godset bortskjøde, før end Dom til højeste Ret gangen er, om Godset hannem med Rette tilkommer, eller ikke.
4. [5-6-4] Løser Ejermanen Godset inden forskreven Tid, da skal hannem, som Indførselen bekommet haver, gotgiøris den bevislig fornøden og nyttig Forbedring, som hand imidlertid paa Godset gjort haver.
5. [5-6-5] Den, som Kiøbstædjorde, Huse eller Gaarde, ved lovlig Indførsel bekommet haver, skal strax indstævne den for Borgemester og Raad til Stadfæstelse, og til Ejendoms Doms Erlangelse, og naar den erlangt er, maa hand gjøre sig dem saa nyttige, som hand best veed og kand, med mindre de hannem ved højere Rettis Dom frakiendis.
6. [5-6-6] Men hvis rørendis Gods og Løsøre nogen ved Nam og Udvurdering bekommet haver, det beholder hand uden videre Dom og Stadfæstelse, dersom Ejermanen det ikke strax paa Stædet indløser, med mindre Nams Dommen til højere Ret indstævnis og underkiendis; Dog hvis Udlæg Herrets- eller Birke-Foget paa Landet ved Vurderingsmænd i Vare, dersom den Sagsøgte ikke haver reede Penge at betale med, for sin Umage bekommer, det skal Ejermanen inden tre Uger at løse tilbydis; Skeer det ikke, da beholder Fogden det, som udlagt er, for sit Værd, og betaler det øvrige, som billigt er.
7. [5-6-7] Haver nogen sig een Afgangens Jordegods, som ej hafde Arvinger, eller efter hvilken Arv og Gield ej er vedgaaen, ladet indføre, og nogen rette Arvinger, som Arven vedgaa, lade sig finde derefter inden Aar og Dag, efterat Arven falden var, da være samme Arvinger Arven mægtige, naar den, som sig haver ladet indføre, er til freds stillet og fornøjet for saa vit hannem efter Indførselen og med Rette tilkommer. Imidlertid nyder hand, som indført er, Godset og hvis deraf gaar for Skadegield.
8. [5-6-8] Haver nogen ladet sig indføre i Gods, som een anden tilforn lovligen er indført udj, da maa hand udløse den, som først indført er, inden halft Aar; Dog saa, at hand for al sin billig Anfordring, Kost og Tæring, nøjagtig bliver til freds stillet. End begærer den, som først er indført, at beholde Godset, da maa hand den, som sist indført er, for saa vit hannem i Godset kand med Rette tilkomme fornøje og udløse.
9. [5-6-9] Tager nogen Nam, eller Indførsel i anden Mands Gods, som kunde findis i Skyldenerens Boe, saa som Fæ, der kunde være indsat til Foering, eller Bonden laant, eller lejet, til hans Avls Fortsettelse, eller

hans Ophold, eller nogen Vare, Metal, Træ, Silke, Ulden, Linnen, eller deslige, der kunde være Haandverksfolk antvordet til at forarbejde, og Ejermændene beviser det sit at være, da bør den, som gjør Udlægget, og den, som annammer det, at forskaffe Ejermændene det igien skadisløst.

VII. Cap:

Om Pant.

1. [5-7-1] Haandfaaet Pant skal den, som det tager, gjemme som sit eget Gods. End kommer der Ild i hans Huus og opbrænder det, eller Tyv stiel det bort, eller det ved anden Ulykkelig Tilfald forkommer tillige med hans eget, som Creditor ikke ved sin Skiødisløshed, eller Forsømmelse, er skyldig udj, da kand Skyldeneren Pantet ej igienkræve, og Creditor mister det, som hand der paa laant haver.
2. [5-7-2] Løser den Pantsettendis ikke Pantet til den Tid, som hand selv haver forskrevet sig til, eller udebliver med Renten, da skal den Panthavendis tilbyde hannem, at hand tager een paa sin Side, og hand selv tager een anden til at vurdere Pantet; Og hvis det kand beløbe højere, end som det er pantsat for med Rente og Skadegield, det skal den Panthavendis strax legge fra sig til den Pantsettendis, og saa beholde Pantet Upaaanket.
3. [5-7-3] Vil den Pantsettendis ikke nævne een Mand paa sin Side til at vurdere Pantet, da maa den Panthavendis enten selv tage to Mænd til det at vurdere, eller lade det offentlig auctionere.
4. [5-7-4] Haandfaaet Pant maa ingen til anden overdrage for højere Sum, end som hand det selv til Pant annammet haver, og naar den Pantsettendis betaler Hovedstoelen, som det er udsat for, med sin tilbørlig Rente skadisløs, da bør Pantet hannem igien at leveris af den, som det er overdraget til, og hand søge sin Skadis Opretning hos den, som det til hannem overdrog.
5. [5-7-5] Kommer der Ild i pantsat Huus, eller andet ikke haandfaaet Pant kommer til Ulykke, da er det den Pantsettendis Skade, og hand er pligtig til dog alligevel at betale den Panthavendis.
6. [5-7-6] Tager den Panthavendis Huus, eller Gaard, til brugeligt Pant, og der kommer Ulykke paa formedelst hans, eller hans Folkis, Skiødisløshed og Forseelse, da bør den Pantsettendis ikke at lide den Skade; Men kommer Ulykken af andet Uformodendis Tilfald, da kommer Skaden paa den Pantsettendis.
7. [5-7-7] Pantsettis Huus, Jord, Grund, eller Skib, eller andet, som ikke i Hænde leveris, men bliver i Skyldenerens Værge, da skal Pantebrevet læsis og paaskrivis til Tinge, ligesom tilforn er sagt om Skiøder, og da gaar saadan Panterettighed for alle Pant, Gaver, Skiøder, Udlægger, Indførseler, Bøder, som siden Pantebrevet til Tinge er læst ere giorte, eller forfaldne, og den Panthavendis gaar for alle Creditorer, og skal først udløsis efter sit Pantebrevs Lydelse.
8. [5-7-8] Holder den Pantsettendis ikke sin Forskrivning med Rentens Erleggelse i rette Tide, eller med Hovedstoelens Betaling efter lovlig Opsigelse, da maa den Panthavendis, om end skiønt Pantet siden til een anden til brugeligt Pant er opdraget, træde til sit Pant og annamme det uden videre Proces, eller Indførsel. Begær hand og Mænd, som hannem det skulle levere, da skal hannem nævnis af Tinget uden Ophold tvende gode Mænd. Giøris der paa Annammelsen Ulovlig Forhindring, da mister dog den Panthavendis ikke sin Rettighed.

9. [5-7-9] Tager nogen sit Pant til brugelighed, og hand deraf meere aarligen opbærer, end som den billige Rente af hans Hovedstoel og Tynge, som paa Pantet hænger, og dets fornøden ved lige Holdelse beløber sig, da bør hand det øvrige at afskrive paa Hovedstoelen, eller, om hannem saa synis, levere det til den Pantsettendis; Men hvis hand sin Rente og Bekostning af Godset ej aarligen kand bekomme, da bør den Pantsettendis at gjøre hannem fyldist derfor, naar hand indløser Pantet, eller den Panthavendis tager det til Ejendom.

10. [5-7-10] Saadan Panterettighed maa den Panthavendis til een anden overdrage, eller pantsette, men ikke sælge, eller skiøde, førend hand Dom til Ejendom derpaa bekommet haver.

11. [5-7-11] Og skal den Panthavendis, naar hand vil hænde Dom paa Pantet til Ejendom, opkræve til Herrets- Birke- eller Bye-Ting, om det Borger- eller Bonde-Eje er, eller til Landsting, om det er frit Jordegods, som det besee og efter Kongelig Taxt, om det er Jordegods, og ingen Taxt i Pantebrevet af den Pantsettendis sat er, eller efter Billighed, om det er Huus, eller Gaard, taxere skulle; Men haver den Pantsettendis forskrevet sig til een vis Taxt paa Pantet, som den Panthavendis skal nyde det for til Ejendom, da bør Taxten efter samme Forskrivelse at følgis. Naar det saaledis taxeret er, da dømmis det til Ejendom, og den Panthavendis tager sin resterende Rettighed samt anvente Bekostning forud efter den Pantsettendis Forskrivning, og levere Resten, om nogen er, eller dens Værd, hvilket hannem lyster, til Ejermanden, eller nedsætte den til Tinge, om Ejermanden, eller den, som dertil er berettiget, ej den vil annamme.

12. [5-7-12] Dog skal det tildømte Pant staa den Pantsettendis til Løsen Aar og Dag, efter Dommen gangen er.

13. [5-7-13] Tager den Panthavendis sit Pant til virkelig Brug, og det siden kommer af hans Hævd, og anden Mand bekommer det, og det i tyve Aars roelig Hævd beholder uden Klage til Tinge, og ej bevisis, at det er enten Laan, eller Leje, da kand det Pantebrev, som den Panthavendis endda kunde have i sin Værge, ej være af nogen Kraft.

14. [5-7-14] Have der flere Pant i et Gods, eller Huus, da maa den første Panthavendis udløse de andre; Men vil hand ikke, da maa de, der ere efter hannem, hannem udløse, saa at hand nøjagtigen og billigen for sin Fordring bliver betalt.

15. [5-7-15] Setter nogen een anden det til Pant, som hand ikke selv er Ejermand til, da maa hand derfor tiltalis paa sine tre Mark, og oprette Sagsøgeren derforuden sin Skade.

16. [5-7-16] Haver nogen sat Pant for Penge, og derforuden forpligtet sig til at lide Indmaning, da staa det i Creditorens Villie at udvælge hvilket hand vil, enten at beholde Pantet efter Loven, eller at søge sin Skyldener med Indmaning efter Forskrivelsen.

17. [5-7-17] Dersom den Panthavendis ikke vil blive ved sit Pant, da haver hand Magt til at lade sig indføre for sin Fordring i Skyldenerens andre Midler og Gods, med mindre der skeer Opbud af Skyldeneren, eller Arv og Gield fragaais; Men hvis den, som Jordegods i Pant haver, vil tage sin Betalning i Jordegods, da bør hand først at antage sit Pant, saa vit det tilstrecker, og siden i andet Debitorens Jordegods.

VIII. Cap:

Om Laan, Leie og betroet Gods.

1. [5-8-1] Laan maa ej fortabis, men skal lydisløst hiemkomme og lige saa got, som mand nammede, være sig Fæ, Klæde, Vaaben, eller andet Gods. End forkommer det, saa at det ikke kand igienscaffis, da bør dets Værd nøjagtig at betalís.
2. [5-8-2] Men omkommer den, som fik til Laans Heste, eller Bester, og hand selv førte dem, tillige med dennem, da betalís de ej igien; Tj den bør ej Laan at føre igien, som ikke kunde frelse sit eget Liv.
3. [5-8-3] Udlaaner, eller lejer, mand noget til anden, og ikke tager Brev derpaa, eller haver Vidnisbyrd dertil, og den, som det til Laans eller Leje bekom, vil det fragaa, og det siden hannem overbevisis, da legge ud det, som krævis, og derforuden bøde sine tre Mark til Sagsøgeren og tre Mark til Kongen.
4. [5-8-4] Det samme er og, om Mand haver faaet anden Mand noget i Giemme og Forvaring.
5. [5-8-5] Laaner, eller lejer, mand den, som lovfældt eller Nams Dom overgangen er, Fæ eller andre Løsøre, og hand dem saa længe bruger og beholder, at det er venteligt, at de ere hans egne, og de vorde ved Nam hos hannem udtagne, da kand den, som dem udlaante, eller bortlejede, ej tiltale den, som dem ved Nam udtog; Men skal blive ved den, som dem fik til Laans, eller Leje.
6. [5-8-6] Men haver nogen til Laans, eller Leje, noget bekommet, og det med Vidnisbyrd bevisis kand, før end hannem Dom overgik, og det ved Nam udtagis, da maa den, som det udlaante, eller bortlejede, søge baade den, som det udlagte, og den, som det annammede, og de ere pligtige til at skaffe hannem sit igien skadisløst.
7. [5-8-7] Laaner, eller lejer, mand nogens Hest, og rider, eller farer længre med den, end som imellem Ejermanen og den, der laante, eller lejede, aftalt var, da bøde hand for hver Byemark hand overfoer saa meget, som for een Miil givís efter Kongens Forordning, og skaffe Hesten saa god igien som hand den annammede.
8. [5-8-8] Laaner, eller lejer, mand nogens Hest, og Ejermanen enten selv, eller hans Tiener, som hand Hesten betroet haver, fører Hesten, og den enten omkommer, fordærvis, eller slet bortkommer, da gielde hand ikke derfor, som Hesten laante, eller lejede, med mindre hand imod dens Villie, som førte hesten, den forlæssede, eller drev ham over sin Evne. Beskyldis hand for saadan Gierning, da værge sig med sin Eed, eller betale Skaden.
9. [5-8-9] Lejer mand anden enten Bester, eller Stude til Pløjning, eller Køer og Faar til Melkning, da maa hand ej ubillig Leje tage deraf, uden hand vil have forbrut dem, Halfdeelen til den, der paaklager, og Halfdeelen til Husbonden.
10. [5-8-10] Den, som til Leje saadant Fænnit annammer, skal stande til Rette for det, om det bliver borte, undtagen det ved Fiendens Magt borttagis, eller ihielslais af Torden, eller af Træ, som af Storm omblæsis paa det, eller det døer af brad Død, Lungesoet, Blodsoet, Alder, eller af Kalv, Føl, eller Lam.
11. [5-8-11] Døer Fænnedet, eller forargis, for hans Forsømmelse, som det i Leje hafde, da betale hand dets Værd.

12. [5-8-12] Giør nogen Fremlaan, sælger, eller pantsetter det, som hand selv til Laans bekommet haver, da maa den, som det udlaant haver, søge sit igien hos hvilken hand vil, enten den, som det til Laans bekom, eller den, som det findis hos; Og hvo som sælger, eller pantsetter det, som hannem laant er, hand bør at bøde til den, som udlaante, foruden Laanets Igiengivelse ogsaa sine tre Mark.

13. [5-8-13] Hvilket Huus mand lejer, det beholder og bruger hand som sit eget, indtil Lejemaal er ude, og Leje gaar for Eje, til Fardag er ude, om end skiønt Ejermanden sælger Huset til een anden.

14. [5-8-14] Annammer nogen anden Mands Gods i Forvaring og til at gjemme, da bør hand det at gjemme som sit eget Gods. End kommer der Ild i hans Huus og opbrænder det, eller Tyve bortstiele det, eller det af anden Ulykke forkommer tillige med hans eget Gods, da være hand angerløs. End vorder hans eget Gods bevaret, og det bevisis, at hand hafde Tid og Lejlighed det betroede Gods med sit at frelse, da gielde hand igien det, som hand i Forvaring annammet hafde.

15. [5-8-15] Lejer mand Husværelse, Kielder, eller Lofterum, til sine Vare, og dem der indflytter og giør det bevisligt, da kand Husherrens Creditor ikke sig derudj lade indføre for det, som hand hos Husherren haver at fordre.

IX. Cap:

Om Hittegods.

1. [5-9-1] Hitter mand noget, da skal hand det til første Kirkestævne og paa Tinge oplyse, og sige hvad hand hittede, og den, sorn lyser derefter, skal sige Kiendetegn og Merke derpaa.

2. [5-9-2] - 52 -Lyser mand ikke op det hand hittede, da bliver hand Tyv derfor.

3. [5-9-3] Guld og Sølv, som findis enten i Høje, eller efter Ploven, eller andenstæds, og ingen kiender sig ved, og kaldis Dannefæ, det hør Kongen alleene til og ingen anden.

4. [5-9-4] Den, som hitter Driftefæ, skal iligemaade oplyse det ved Alder, Lød og Merke til Kirkestævne og paa Tinge i det Herret, som hand det hittede, og ej føre det af Herredet under tre Lod Sølv Bøder til Ejermanden og ligesaa til Herskabet. Er hand uden Herrets Mand, da skal hand antvorde det til een Mand i Herredet boesat, og hand lade det oplyse. Paa tre Ting skal det oplysis hvad det er og et Landsting; Kommer da ej Ejermanden, da maa den, som hittede, føre det til sit, og beholde det Aar og Dag; Dog at hand lader vurdere først hvad det kand være værdt. Kommer ej Ejermanden inden Aar og Dag, da beholder hand, der hittede, det fremdeles som sit eget: Kommer Ejermanden inden Aar og Dag, og beviser at det er hans, da skal det være hannem følgagtigt, og betale Hitteløn og Foerløn og Omkostning. Forkommer det, imens det er hos den, som hittede, uden hans Forsømmelse, da være hand angerløs.

5. [5-9-5] End bruger den, som hittede, Qvæget, før end hand det oplyser, da for hver gang hand sadler eller seeler Hest, eller legger Aag paa Oxe, bøde et Qvintin Sølv, indtil det vorder tre Lod Sølv, halfdeelen til Sagsøgeren og halfdeelen til Herskabet.

6. [5-9-6] Hitter mand Bier i Skov, eller Mark, eller paa Kirkegaard, og ingen følger dem, da høre de hannem til; Tj saa snart som Bier flye af Ejermandens Øjesyn, da maa hand tage dem, som dem først finder, dog hannem skadisløs, som Stædet tilkommer, hvor Bierne tagis.

X. Cap:

Om Jord, Ejendom, Fæullet, Jagt, Fiskerj.

1. [5-10-1] Hvo som vil deele om Ejendom, hand skal forfølge sin Sag til Herrets- eller Birke-Ting og Landsting og Kongens højeste Ret, og vinde først Grunden og Ejendommen, før end hand bruger Sandemænd.
2. [5-10-2] Med Vidisser kand mand Gods forsvare, men ej vinde Gods.
3. [5-10-3] Boer nogen uden Riget, som Gods haver i Riget, og der kommer Trette paa, da skal hand have sin Fuldmægtig i Riget, som maa og skal svare til al Tiltale og Giensvar, naar hand bliver lovlig stævnet, saa vit Godset angaar, og derom lide og undgielde Dom efter Landsloven, saa fremt at den, som paataler, ikke skal tildømmis Hævd paa Jorden.
4. [5-10-4] - 54 -Naar fleere end een ere lodtagne, enten ved Arv, Udlæg, eller Indførsel, i een Jord, eller Gaard, da nyder hver af dem Herligheden deraf, saa som hand derudj er lodtagen i Afgift og Landgielde. Den, som størst Lod haver i Jorden, eller Gaarden, fæster den bort, og giver hver af Lodsejerne, som dem tilkommer, af hvis til Fæste givis.
5. [5-10-5] Gaarde, Grunde og Jorder, som der gaar Jordskyld af, arver Arving efter anden, uden nogen Fæste, eller Stædsmaal, deraf at give, dog Jordskylden Uforkrænket; Men skulle de sælgis til andre, da skulle de Jorddrotten først tilbydis, og hvis hand ikke vil kiøbe, eller give saa meget, som een anden byder, da maa de sælgis til hvem der kiøbe vil; Dog at ingen Skiøde til Tinge, derpaa givis, før end Jorddrotten bliver forsikkert om Jordskylden.
6. [5-10-6] Naar Herrets- eller Marke-Skiel sværis, da beholder hver efter Loven Stuf og Særkiøb over Markeskiel og hvis egen Deel, eller Fæullet, hannem er tilfalden til Arv, enddog Sandemænd have soret.
7. [5-10-7] Dog skulle de, som boe i een Bye og have kiøbt i een anden Bye, kalde paa deris Kiøb paa Vedermaals Ting, det er et Ting, før end der vorder soret om; og lovligen bevise deris Kiøb, om det er merket med Steen, eller Gryft. End kalde de ej i Tide paa deris Kiøb, og det lovligen bevise, som sagt er, da have de ingen Magt siden derpaa at tale.
8. [5-10-8] Naar nogen Mand klager paa Markeskiel, som ej er Minde til, ej heller findis Sandemænds Brev, at tilforn er giort og soret Markeskiel, og ej heller findis Steen, eller Stabel, da skulle Sandemænd dertil brugis; Men er der nogen Minde til, at der haver tilforn været omsoret, og nogen Mand af dem lever, som soret have, da maa der ej mere omsværis.
9. [5-10-9] Hvor Sandemænd have soret Skiel een gang, og Steenene ere siden blevne optagne, der skulle Sandemænd dog ikke med Eed sætte Steen, naar de paaeskis til Tinge.
10. [5-10-10] Steen, som indføris og settis i Grib, og ikke indføris ved Sandemænd, den bør igien at optagis.
11. [5-10-11] Ingen skal forbydis at kalde Ejendom, Mark eller Skov, til Reebis, i hvem og derudj Lod og Deel haver.

12. [5-10-12] Tage alle Ejere ved Reeb paa Tinge, da maa een Mand, eller to, det siden ej formeene, og, naar Reeb mælis, da skal hver Mand opgive sin Hævd i al Marken, uden det er Ornum, Stuf, eller Særkiøb.
13. [5-10-13] Er Ornum, eller Eendeel Jord, paa Marken, da skal den være af Alders Tid og sær merket med Steen, eller Stabel, eller Gryft, og da reebis den ej, fordj den er den gandske Bye fragangen. Men er den ej merket, som sagt er, da ganger den under Reeb, i hvor gammel Hævd mand paa den kand have.
14. [5-10-14] Den Mand, som siger sig at have mindre af Jord, som kaldis Boel, end hannem bør, hand kommer det heele Boel til Reebis. End skil Boel ved andet, da kommer den, der paakærer, den gandske Mark til Reebis.
15. [5-10-15] Naar Mark reebis, da maa der ej giøris fleere Gaards Eje enten i Fierding, Boel, eller Ottinger, end som der af Alders Tid været haver; Dog skal det ingen Husband være formeent at deele sine egne Bønders Jord ved Reeb, som hand christeligt og billigt befinder, saa fremt ingen anden haver Lod og Deel i Marken.
16. [5-10-16] Falder nogen Mands Reeb under anden Mands Bygning, og hand vil ej borttage sin Bygning, som hand bygt haver, da haver den anden Magt til at tage af hans Ubygte Jord paa Marken, hvor hand vil, Reeb for Reeb.
17. [5-10-17] Naar Mark og Skov reebis, og een vinder noget fra den anden ved Reebningen, da har hand dog ingen Ret til at søge den anden for nogen Omkostning.
18. [5-10-18] Naar ellers Reeb paa Skov af andre Lodsejere begæris, og det lovligen bevisis, at een haver ilde forhugget den Skov, som hand i Værgе haver, og noget af samme forhuggen Skov falder under dens Reeb, som sin Skov fredet haver, da bør hand at giøre hannem Fornøjelse derfor af den beste Skov, som den anden tilkommer, efter hans Villie og Nøje.
19. [5-10-19] Den Skov, som een gang lovlig skift er, bør ej meere at skiftis, enddog at Marken gaar under Reeb, uden det skeer med alle Ejers Minde; Dog dersom nogen af de giorte Skovslodder ved Arv, Kiøb, Mageskifte, Indførsel, eller i andre lovlige Maader, falder siden paa fleere Lodsejere, da maa den Lod skiftis, at een hver kand vide sin Deel.
20. [5-10-20] Mødis Mands Skov og anden Mands Mark, da bør den, der Skov ejer, saa langt som Grenene lude og Roden rinder, uden det er Almindig, som ingen veed sin sær Lod udj, der ejer Husbanden Jorden og Bonden Skoven.
21. [5-10-21] Afhænder nogen Ejermand sin Skov, som til Svins Olden er anslagen, eller den hannem ved Indførsel, eller i andre Maader frakommer, og andre have af Alders Tid haft i Skoven deris Græsgang, Giersel, Agerland, eller Engbond, som ligger til deris Gaarde, da beholde de deris Rettighed, som de af Alders Tid haft have, og den, som Skoven ejer, kand ikke tilholde sig nogen Rettighed der til Græsgang, eller Høebiering, eller tilegne sig videre end Oldentræerne og Grunden, saa vit som Grenene lude og Roden rinder.
22. [5-10-22] Setter nogen Svin i anden Mands Skov, naar Olden er, og de ikke ere brænte med tilbørligt Merke, da maa de optagis af Skovens Ejere, og hvis de ikke inden tre Dage, efter at det er Svinens Ejere tilkiende givet, fra hannem udløsis, da beholder hand dem angerløs.

23. [5-10-23] Hvor Fællet findis, der skal ingen bruge Fællet i Skov, Mark, Fægang, eller Fiskevand, ydermeere end hvers Lod kand taale.
24. [5-10-24] Findis Skove, som fleere end een Lodsejer ere til, og de ere Uskifte, da skal slige Skove aldels være i Fred, og intet huggis derudj enten af Lodsejerne, eller andre, før end samme Skove blive saa skifte og reebte, at hver veed, hvor hans Lod kand falde. Vil siden nogen Ejer hugge, da hugge paa sin egen Part. Fordrister sig nogen herimod at hugge, eller hugge lade, i Uskifte Skove, enten Lodsejere, eller andre, da maa hver Lodsejer, som haver Lod og Deel i samme Skove, deele derfor, ligesom det var hugget i hans Eenemerke.
25. [5-10-25] Ingen maa jage, skyde, fiske, eller det lade gjøre, paa de Stæder, hvor hand sig ikke Lod og Deel til Grunden kiender, med mindre hand derfor vil stande til Rette som for Uhiemmelt.
26. [5-10-26] Ingen Lodsejer maa give anden Mand Forlov til at jage paa Fællet, eller fiske i fællis Søe, eller fersk Vand, med mindre hand enten selv, eller hans egne Folk ere derhos.
27. [5-10-27] Hvo som rejser Dyr, om end skiønt hand saarer det paa sin egen Grund, saa haver hand dog ingen Rettighed dertil, dersom det falder paa een andens Grund.
28. [5-10-28] De, som eje saadanne Sædegaarde, som ommældis i denne Bogs tredie Capitels første og tyvende Artikel, nyde Jagtfrihed, og maa holde Skytter, ikke alleene i deris Eenemerker, men ogsaa paa deris Gods, som er i Fællig, hvilket dog ikke skal ligge længere end to Mile fra Sædegaardene. De, som ringere Sædegaarde have, end som sagt er; Item de, som ej efter denne Bogs tredie Capitels tyvende Artikel privilegerede ere, nyde Jagtfrihed i deris Eenemerker, men ikke paa Fællet.
29. [5-10-29] Ingen maa paa Fællet slaa stort Vilt; Dog hermed ikke meent Daadyr og Raadyr.
30. [5-10-30] Hvo som til Jagt og Skytte at holde er berettiget, skal antage Skytten for vis aarlig Løn, og holde ham Dug og Disk for, eller betale ham med Kostpenge, og ingenlunde have nogen, som stykkeviis lader sig betale for hvis de skyde, eller fange. Giør Husbonden herimod, have forbrut sin Jagtfrihed, og ej tilladis den igien at bekomme.
31. [5-10-31] Hvilken Skytte imod sin Husbonds Villie og Videnskab noget Vilt, ved hvad Navn det nævnis kand, enten skyder, eller i andre Maader fanger, og enten bortskænker, eller sælger til fremmede, og hand dermed antreffis, skal uden al Naade straffis paa Bremmerholm i tre Aar, og de, som med hannem kiøbe, eller i andre Maader handle, straffis som de, der kiøbe, eller handle med Tyve.
32. [5-10-32] Alle Skytter, som i Skov, eller Mark, som deris Husbond haver Fællet udj, maa passere, skal have deris Husbonds Jagtskilt, som med Kongens eget dertil ordineret Stempel skal være stemplet. Antreffis nogen med Bysse, eller Jagthunde, og haver ikke Jagtskiltet paa sig, da straffis hand som een Krybeskytte.
33. [5-10-33] Paa Fællet maa ingen enten selv, eller ved sine Betiente, jage, fange, eller skyde, Hiorte, Hinder, Dyr, Raadyr fra den første Martii til den første Augusti: Agerhøns fra den første Februarii til den første Julij: Harer fra den første Martii til den første Julij. Betreffis nogen Skytte herimod at gjøre, straffis uden al Naade paa Bremmerholm i Jern i tre Aar, og Husbonden, om det er skeet med hans Villie og Videnskab, have forbrut sin Jagtrettighed.

34. [5-10-34] Ingen Husbond maa nogen Tid give sin Forpagter, eller andre, Forlov til at jage, eller skyde paa Fælllet, eller bortlaane sit Jagtskilt der at bruge, under sin Jagtrettigheds Fortabelse.

35. [5-10-35] Fordrister nogen sig til at skyde i Kongens Vildbane, eller paa de Stæder, som Kongen sig selv haver forbeholdne, da skal hand, om hand Husbond er, give for een Hiort et tusind Rix Daler: For een Hind, Daadyr, eller andet stort Vilt, otte hundrede Rix Daler: For et Raadyr sex hundrede Rix Daler: For een Hare fire hundrede Rix Daler, og for Svaner, Gæs, Ænder, Agerhøns, og alle saadant Slags vilde Fugle, i hvad Navn de have, to hundrede Rix Daler til Uefterladelig Straf, og derforuden Kongens højeste Unaade at forvente.

36. [5-10-36] Men dersom nogens Tiener, eller Skytte, Husbonden Uafvidendis, tilfordrister sig der at skyde, eller ødelegge noget Vilt, enten hand Jagtskilt haver, eller ikke, skal hand af hvem ham kand overkomme antastis og bindis, og til Tinge føris, og der paa sit Liv dømmis.

37. [5-10-37] Befindis nogen Jorddrot at jage, eller skyde paa andens Gods, som hand ej selv haver Lod udj, da bøde hand til den af Ejermændene, som hannem tiltaler og ham det overbeviser, hundrede Lod Sølv for hver Gang det skeer.

38. [5-10-38] Giør hand det i nogen Mands Eenemerke, bøde dobbelt til Ejermanen.

39. [5-10-39] I Almindelighed maa ingen, som ikke Jagtfrihed have, som forskrevet staar, i hvem de og ere, enten Kongens høje, eller nedrige, Civil eller militariske Betiente, eller andre Kongens Undersaatter, under overskreven Straf bruge nogen Jagt, eller Skyden, ej heller holde nogen Mynder, eller Jagthunde, under et hundred Lod Sølv Straf til Kongens Qvæsthuus for hver Hund, og skal Kongens Jagtbetiente og Skovridere, saa og een hver Skytte, som Jagtskilt fører, Magt have dennem at ihielskyde.

40. [5-10-40] Saa maa og ingen Præst, Foget, eller Bonde, paa Landet have nogen løse Hunde gaaende, med mindre de ere lemlæste paa deris højre, eller venstre, Forbeen. Overkomme fornævnte Jagtbetiente, Skovridere, eller Skytter, eller andre, som Jagtfrihed have, saadanne Ulemlæstede Hunde paa Mark, eller i Skov, da maa de dem ihielskyde; Men i Gaardene, eller paa Gaderne, maa de det ej giøre.

41. [5-10-41] Skyder nogen paa Hiemmel, som betreffis at jage, eller skyde, eller Jagthunde med sig at føre, da skal hand skikkis til Kongens Amptmand, eller anholdis af hvilken Ejerman, der hannem kand antreffe, indtil hand skaffer sin Hiemmel; Men den, som gaar i Hiemmels Stæd, skal svare til hans Gierninger, i hvo hand og er, efter Loven om Hiemmel.

42. [5-10-42] Hvor fællis ferske Søer eller Vande ere, der haver een hver Magt at fiske udj, saa vit hans reebdragen Jord støder til Søen, eller Vandet, og indtil Mitstrøms, og maa hand ingenlunde drage sit Garn op paa anden Mands Jord, eller Grund, eller sin Baad der opdrage, eller sit Garn udbrede, eller ophænge; Ej heller maa mand giøre Fiskegaarde videre end mand haver Jordgrund, og ej længre end til Mitstrøms, uden mand haver Gaardfæstning paa den anden Side tvert over.

43. [5-10-43] Een hver maa nyde Aalegaarde for sin egen Grund, undtagen i de Fiorde, som Kongen og den meenige Mand haver Skade af.

44. [5-10-44] Ingen maa nogen ny Laxegaarde oprette, som kunde være de gamle Laxegaarde, eller nogen Mand, til Skade.

45. [5-10-45] Ingen Baandgarn, eller Ruser, skal settis fra Hagedybet, som ligger ved Øekloster og til Halsvede, saa vit som Kongen haver ladet det udvise; Ej heller skal settis Baandgarn, eller Ruser, paa Korsholm, eller i Haadybet, nærmere end det Skilmaal, som staar imellem Dokkedal og Egense, udviser; Men andenstæds i Limfiorden maa de bruge Ruser og Baandgarn; Dog ikke settis saa nær Dybet, at Seglatzen dermed forhindres, og skal der være et Skielde og Nædbor hængendis paa alle Raadhuse i Kiøbstæderne hos Limfiorden, hvor efter een hver skal vide at binde deris Baandgarn, Ruser, Nædgarn, Vokkalve og andre Garn, og skal ingen Garn, som have mindre Maske, end som samme Skielde udviser, brugis i Limfiorden, eller nogen andenstæds over alt Riget. Findis nogen at bruge Baandgarn, eller Sildevaader, mindre bundne end som sagt er, eller fordrister sig til at gjøre imod noget af det, som her nælt er, da skal hand, i hvem hand er, have forbrut alt hans Fiskeredskab og Skib, og derforuden trediesindstyve Lod Sølv til lige Deelee til dem, som paakære, enten de ere Indlændiske, eller Udlændiske, og til sit Herskab og til Kongen. Findis og Kongens Amptmænd, eller Fogder, at see igiennem Fingre med nogen, naar det bliver klaget for dem, og ikke ville straffe derover, da skulle de staa Kongen til Rette derfor, og være pligtige at oprette hvis Skade derover kommendis vorder imod dem, som med Rette derpaa tale.

46. [5-10-46] Dog maa Kongens Undersaatter, som boe ved Limfiorden, aarligen fra St. Hans Dag Mitsommer og til St. Bartholomæi Dag bruge Fiskerj med Pulsvaader, og ikke før, eller efter den Tid. Befindis nogen paa andre Tider at slaa med Pulsvaader, eller at bruge nogen andre Vaader, som ere paafundne og optænkte udj Pulsvaaders Stæd, da skulle de derfor straffis uden al Naade som for andet Tyverj, og som forskrevet staar.

47. [5-10-47] Herretsfogden og andre Bønder, som boe omkring Limfiorden skulle være forpligtede at give Kongens Amptmand det tilkiende, om de befinde paa andre Tider om Aaret Pulsvaader at brugis, eller andre Vaader, som i den Stæd ere optænkte. Forsømme Herretsmændene at give det tilkiende, da skal Herretsfogden dem alle tiltale, hvor det skeer, til saa længe de dem udlegge, som det giort have.

48. [5-10-48] Ingen Landsbyer, eller Bøndergaarde, maa ødeleggis for at forbedre Sædegaardens Avling med.

49. [5-10-49] Ingen maa paa anden Mands Jord uden hans Villie Huus eller nogen Bygning sette, eller grave, eller lade Vand flyde.

50. [5-10-50] Ingen maa paa Fortog bygge, fordj Fortog er alle Mands. Hvo som Ejer er i Bye, hvor meget som hand haver i Bye, maa hand jo kalde paa Fortog, om nogen Mand haver det minsket, eller forkrænket.

51. [5-10-51] Alle Tofte, som i Bye ere, skulle have Fortog, baade gamle og sorne Tofte. Det er sorne Tofte, om alle Ejere i Bye tage een Deel, der ligger i Bye Ubygt og gjør til Toft, der før var Agerland; Dog saa, at af den samme sorne Deel giøris ogsaa Fortog.

52. [5-10-52] De, som boe uden Adelbye, skulle af deris eget fange dem selv Fortog. End ere alle Ejere flytte fra Adelbye, og sider een efter, da er hand nærmere at kalde dem efter igjen end de hannem bort, uden hand taal og tier for længe, det er tre Aar Ukært.

53. [5-10-53] Ødis Adelbye, da skiftis det, som før var Fortog som anden Jord til Bye og til Boel.

54. [5-10-54] Er Torp gjort ude paa Marken, og baade Ager og Eng er skift, og tvistis der om hvad til Torp hører og hvad til Adelbye, da skulle de vide det, der i Adelbye boe. Tykkis dem, som boe i Adelbye, at det Torp staar dem til Skade, da maa de kalde dem efter igien, om den Skade er dem Utaalig. End ville de ej efter fare, da skal mand legge dem Lavdag for paa Tinge efter at fare. Side de, efter at de ere lovlig opkrævede og opdeelte, bøde deris Voldsbøder; Dog om de have tre Aars Hævd paa deris Bygge Ukært paa Tinge, da maa mand dem ej opdeele.

55. [5-10-55] Hvo som setter Gaard, eller Huus, i Byens Vong, hvor Bønderne have deris Ager og Eng, enddog hand bygger paa sit eget, da skal hand dog sette det saa, at hand paa sit eget haver baade Fortog og Fægang og Farvej, alle Ejere skadisløse, eller tage det bort igien.

56. [5-10-56] Ingen maa have enten Port, Dør, eller Udgang, eller Vinduer, eller Udsigt der, som hand ingen Fortog haver, med mindre hand lovlig Adkomst, eller Hævd, derpaa haver.

XI. Cap:

Om Møller og Vand.

1. [5-11-1] Mand maa ej gjøre Mølle af ny, uden mand haver Dam og Damstæd, og saa at Vandet flyder ej paa anden Mands Eng, eller Ager, og spilder ej med Bagflod de gamle Møller, der af Alders Tid været have. Vorder Mølle gjort uden Forbud og alle Mænds Paaklage, og fanger den, der bygte, tyve Aars Hævd derpaa uden Klage, da bør hand at nyde Flod og Flodstæd, Dam og Damstæd og Damsbond. Talis derpaa, før Møllen vorder gjort, da skulle Synsmænd tilvisis at besigtige hvad heller hand flyder paa sit eget, eller paa anden Mands Jord.

2. [5-11-2] Hvo som haver Vinter- eller Græs-Mølle, hand skal optage Stiebordet den første Maji, og ej sette det neder igien, før end alt Høe og Korn er inde af den Stæd, eller derhos, saa vit Vandet kand Skade gjøre; Hand maa og ikke lade Vandet flyde paa Landevej, eller hans Naboers Skovvej, eller Kirkevej, uden deris Minde.

3. [5-11-3] Kongens Tienere skulle søge de Kongens Møller, som de af Alders Tid pleje, og til den Ende skulle Amptmændene have god Indseende, at Møllerne vel ved Magt holdis, og at med Maalen og Møllers Toldkar tilbørligen omgaais, saa Bønderne ikke have billig Aarsag til at klage.

4. [5-11-4] Bøndernis Sqvatmøller, som ere paa een Miil nær rette Landgieldsmøller, som holdis ved Magt, og noksom kand Bøndernis Maalning forrestaa, skal afskaffis; Dog de Sqvatmøller undtagne, som der af Alders Tid haver gaaet Landgielde af, og i Sødskinde Skifte, eller andre Skifter, ere gangne paa Lod, og bevisis at regnis for Landgielde.

5. [5-11-5] Ej heller maa nogen Bonde, som haver Huus og Gaard, nogen Vejer- eller Heste-Mølle af ny lade opbygge paa nogen Stæd, hvor Landgieldsmøller Maalningen beqvemmelig kunde forrestaa.

6. [5-11-6] Mand maa ej nogen til Skade fælde Vand fra sit sædvanlige Løb, som det af Alders Tid løbet haver, og ej fra anden Mands Fiskedamme, og ej fra anden Mands Jord.

7. [5-11-7] Hvo som fælder Vand af sit sædvanlige Løb og Rende andre til Skade, hand skal stævne det til igien inden femten Dage, og bøde alle Ejere tre Lod Sølv; Men spilder mand andens Mølledam, eller Fiskedam, og det lovligen bevisis, da betale hand Skaden og bøde trediesindstyve Lod Sølv.

8. [5-11-8] Om ny Fiskedamme er samme Lov som om ny Møller.

9. [5-11-9] Stemmer mand Mølledam, eller andet Vand, højere end lovligt er, og det siden udbryder og gjør Skade paa andris Møller, eller Dæmninger, da bør hand at betale Skaden efter Uvillige Mænds Sigelse.

XII. Cap:

Om Geder, U-udskaarne Heste, Stodhors.

1. [5-12-1] Geder maa frit holdis, hvor Heede er og ikke findis Underskov, og hvor mand kand holde dem paa sit eget uden Skovenis og hver Mands Skade.

2. [5-12-2] Holdis Geder anderledis, da maa hver Jorddrot og Lodsejer dem optage og til næste Hospital forskikke uden Proces og Dom.

3. [5-12-3] Ingen maa lade U-udskaaren Hest løbe løs paa Fælledet efter Paaske, som ikke er fiorten Palmer høj, eller ni og et halft Qvarter Sædlandsk Maal. Hvo derimod gjør have forbrut Hesten til Kongen og saa meget som den er værd til Lodsejerne, og skal hver Bye være forpligtet til at holde een, eller fleere saadanne Heste efter forskrevet Maal, som fornøden gjør is til Byens Hopper.

4. [5-12-4] Hvo som haver Stodhors, hand have dem i Fold i sin egen Mark, og have til dennem Hyrde; Vil hand ej det gjøre, men øder med dennem anden Mands Vonge, da bøde saa, som i den siette Bogs fiortende Capitels tolvte Artikel herefter mældis. Bliver hannem forrelagt paa Tinge, at hand skal holde dem af Vong, og de siden der indkomme, og fange nogen Skade, have den for Hiemgiæld.

5. [5-12-5] End hvo som haver Stodhors paa den Mark, som hand ikke er selv Ejer udj, da maa Ejermændene til Tinge forrelegge ham Dag at tage sine Hors hjem; Vil hand ej, og fange de siden nogen Skade, vide sig det selv, fordj at uden deris Villie maa hand hverken øde deris Græs paa deris Fællet, eller deris Korn i Vong, med Stodhors.

6. [5-12-6] End kjøber mand een ringe Deel Jord paa anden Mands Mark med Svig, fordj hand vil øde deris Græs og Mark med sine Stodhors, da maa hand ej have meere paa Auret, eller Fællet, end hans Lod kand taale efter deris Tykke, som i Byen boe, fordj at de vide best hvad deris Mark kand føde.

7. [5-12-7] Vorde Stodhors skabede, og den, der ejer dem, vil ej forvare dem særlig paa sit eget, da maa Ejerne, naar de hannem det til Tinge forrelagt have, jage dem i Dynd og Bløde, og dræbe dem uden Paatale. Det samme er og om tamme Hors, om de vorde skabede.

XIII. Cap:

Om Bier og vilde Dyr.

1. [5-13-1] Hvo som Bier haver, hand skal selv vogte dem med Gierde, saa at anden Mands Fæ kunde dem ej nedkaste og spilde. End er Gierdet saa lavt, at anden Mands Fæ kand gange i Gaard og spilde dem, vide sig det selv, og fange ej anden Bod.
2. [5-13-2] End vorder nogen Mands Fæ stunget til Døde uden for Mandens Biegaard, da bøde hand ikke derfor, der Bierne ejer.
3. [5-13-3] End vorder det stunget ihiel i Biegaarden, da gielde hand Skaden, der Bierne ejer, fordj hand hafde ej lovlig Lukke om sine Bier.
4. [5-13-4] Følger een Mands Bier anden Mands op, da skal den, som ejer de Bier, der opflye, med andre Naboer byde den anden Ejer Fællig til paa samtlig Bier; Vil hand ej det antage, og forkomme de Bier siden de andre, da tage hand Skade for Hiemgield.
5. [5-13-5] End flye nogen Mands Bier fra hannem, og hand følger dem af sin egen Gaard til Sæde i anden Mands Skov og Træ, da skal hand sige hannem til, som Skoven ejer, og kand hand dennem saa udfange, at hand ej fordærver hans Træ, da tage hand sine Bier. Det samme er og, om de flye paa anden Mands Huus.
6. [5-13-6] End siger hand, der Træet, eller Huset, ejer, at Bierne ere hans egne og fra hannem fløjne, da bør hand det lovligen at bevise.
7. [5-13-7] End begær hand, som Træet eller Huset ejer, at den, som vil Bierne sig tilholde, skal med Eed bekræfte, at de ere hans egne, og hand dennem fulde, da bør hand derpaa at gjøre sin Eed.
8. [5-13-8] Vil Bonden, som Træet ejer, ej fælde sit Træ, da stande Træet, og hand være Ejermænd til Bierne, der dennem ejer, og, naar Træet fældis, have baade Honning og Bierne.
9. [5-13-9] Tager den, der Skoven tilhører, Bierne bort, da er det Tyverj, eller Ran. Det samme er og, om anden Mand tager dem bort; Dog skal hand, der ejer Bierne, sette Merke paa Træet, indtil det vorder hugget.
10. [5-13-10] Føder mand vilde Dyr op, som Ulve- eller Biørne-Hvalpe, og de vorde løse, og anden Mand dræber dem, da bøder hand ikke derfor. End i Bondens Hævd maa de ikke dræbis, uden det skeer til at frelse sig selv, om de ville gjøre Skade.

XIV. Cap:

Om Gield.

1. [5-14-1] Alle Sædlanske Giolds-breve paa aarlig Rente lydende skulle stilis til den ellefte Junij, til hvilken Tid Renten og Hovedstoelen skal betalis. Omslags Termin i Fyen skal være den fierde og tyvende Februarii, og i Jydland i Viborg den ellefte Martii.
2. [5-14-2] Dog skal hermed ikke være meent hvis Contracter og andre Breve som enten i Kiøb eller anden Handel giøris, og derfor ikke til saadan eenlig Termin saa egentlig kunde henføris, videre end hvers Lejlighed det kand lide og medbringe; Ej heller hvis Fundatzer, som enten til Kirker, Skoler, Fattige, eller anden stetzvarendis Brug, i forrige Tider giorte ere, med mindre de med Nytte og Beqvemmelighed til forskrevne Terminer kunde forandris.

3. [5-14-3] Naar Betalningen skeer inden næste otte Dage fra fornævnte Termins begyndelse, da skal det for god Betalning agtis.
4. [5-14-4] Alle Gieldsbreve, som ere ældre end tyve Aar, skulle være døde og magtisløse, med mindre de inden fornævnte Tid med Skyldenerens Paaskrivelse, eller med nyt Brev, eller Creditorens Opsigelse, eller Beskikkelse, eller Tingsvidne, ere fornyede.
5. [5-14-5] Til Rente af Penge, Korn, eller andet, maa ej højere tagis end sex af hundrede aarligen. Befindis nogen meere at tage, have forbrut al Hovedstoelen, halfdeelen til Kongen, og halfdeelen til den, der paaklager.
6. [5-14-6] Imod rigtige og pure Haandskrifter bør ej omtvistet Gield, eller Regnskaber, at anseeis; Men Regnskab imod Regnskab bør at komme til Afregning.
7. [5-14-7] Haver Creditor efter rigtig Haandskrift lovligen søgt sin Skyldener til dens Betalning, og Skyldeneren derimod ogsaa haver lige rigtig Haandskrift af sin Vederpart, men haver hannem ikke lovligen søgt efter den, da bør hand, som lovligen søgt er, at betale sin Gield, som hand lovligen er søgt for, og søge sin Vederpart igien lovligen for sin Betalning.
8. [5-14-8] Vexelbreve bør saa gyldige at anseeis, som de allersterkiste Haandskrifter, og skal i dennem Summen to Gange skrivis, een Gang med Bogstaver og een Gang med Cipher, saa og udtrykkeligen settis, at det er Vexelbreve, og givis gemeenligen in duplo, prima og secunda, og fleere, om Parterne derom saa foreenis, og naar i dennem mældis, at dets Værd som de lyde paa, er annammet have de deris fulde Kraft, enten de med reede Penge, eller Vare, ere betalte, eller ved Modregning mod anden Gield, eller Regning, ere udgivne.
9. [5-14-9] Om noget Vexelbrev af andre fremmede Stæder ikke egentlig efter denne Anordnings Indhold er indrettet, skal det dog her i vore Riger nyde fuldkommen Vexelret, naar alleene kand bevisis, at dets Indhold paa det Stæd det er udgivet, er for et fuldkommet Vexelbrev holdet og anseeit.
10. [5-14-10] Den, som Vexelen trekkis paa her i Riget, er forpligtet inden fire og tyve Timer at erklære sig, om hand Vexelen vil antage, eller ikke.
11. [5-14-11] Antager hand Vexelen, da skal hand det derpaa med egen Haand tegne, og sit Navn underskrive med Dag og Dato.
12. [5-14-12] Hvis nogen saaledis een Gang antager, maa hand ikke siden fragaa; Men om hand med sin Paaskrivelse enten forlænger Tiden, eller Mynten forandrer, eller nogen anden Meening der tillegger, uden dens Villie og Samtykke, som Vexelen skal betalís til, da skal det intet gielde, men hand være forpligtet til at betale efter Vexelbrevets Indhold.
13. [5-14-13] Vil hand ikke den antage, da skal den, som Vexelen fremfører, efter fire og tyve Timers Forløb derpaa protestere for al Omkostning og Skade enten ved Notarium publicum med Vidnisbyrd, eller, hvor ingen er, ved Bye- og Raadstue-Skriver, eller ved tvende lovfaste Mænd, som skulle være pligtige derpaa strax et Instrument at forfatte, og skal den, som Protesten giort haver, være forpligtet den tillige med det eene Vexelbrev, om tvende udgivne ere, med første Post, som afgaar, efter at hand Protesten beskreven

haver bekommet, til den, som Vexelbrevet udgivet haver, at tilskikke, eller at advare hannem, om Instrumentet

ikke saa hastig kand blive færdigt, at Vexelen ikke er bleven antagen.

14. [5-14-14] Tager den, som Vexelen skal betalís til, herudj Forsømmelse, have Skade for Hiemgiæld, at ingen Betalning efter Vexelret kand fordrís.

15. [5-14-15] Den, som antager Vexelen, er skyldig uden nogen Udflugt, eller Indvendning, til den af hannem satte Tid at betale; Og hvis hand ikke otte Dage efter Forfaldsdag betaler, da bør den, som Vexelen skal betalís til, at protestere og advare den, som Vexelen udgivet haver, paa den Maade, som mældís i den trettende Artikel.

16. [5-14-16] Findís hand derudj forsømmelig, og i det længste tj Dage efter Forfaldsdagen lader det Uprotesteret, have Skade for Hiemgiæld.

17. [5-14-17] Naar Vexelbrev er antaget, da er baade den, som det antaget haver, saa og den, som det udgivet haver, begge forbundne at svare den, som Vexelen skal betalís til, til al Skade og Omkostning, og maa hand søge hvilken ham lyster, eller dem begge tillige, saa fremt hand haver efterkommet hvis som her oven forskrevet staar.

18. [5-14-18] Den, som Vexelen bekommer at betalís til hannem selv, eller hans Ordre, haver Magt til at overdrage til een anden Vexelbrevet, om hand af hannem Fornøjelse haver bekommet, og skal hand skrive uden paa Vexelbrevet, at Indholdet af Vexelen skal betalís til samme Person, og at hand dets Værd haver af hannem annammet, og det med sit Navns Underskrivelse bekræfte ved Dag og Datum.

19. [5-14-19] Een hver kand give til eller fra sig selv Vexelbrev, hvorudj dets Værd er befattet, og haver det den samme Kraft og Ret, som ovenskrevne Vexelbreve; Dog bør det ej at stílis længere end paa to Maaneder, efter at det er fremvist.

20. [5-14-20] Den, som Vexelen skal betalís til, maa ikke nogen Vilkor uden paa sin egen Eventyr indgaa; Dog naar Betalningen skal skee, og Vexelen, enten ikkun Halfparten, eller een Deel vorder betalt, da maa hand saadan mindre Sum paa god Regnskab antage, og ikkun saa vit som den øvrige Ubetalte Sum angaar protestere, som før er mælt.

21. [5-14-21] Ingen Vexelbrev maa betalís, før end Forfaldsdag er forløben.

22. [5-14-22] Naar Vexelbrev ikke vorder antaget, eller til Forfaldsdag ikke bliver betalt, da skal Vexelen og dens Lagie betalís, og derforuden for Vexel og Hervexel een af hundrede Rente om Maaneden, foruden een half af hundrede udj alt for Factorens Provision, Protestens Bekostning og Brevpenge. Renten skal regnis fra den Tid, som Vexelen var forfalden at skulle betalís paa.

23. [5-14-23] Den, som efter Vexelbrev, naar det er ikke antaget, eller antaget og dog ej betalt, og derpaa er protesteret, haver at fordré, bør strax sin Sag at forfølge i det seeniste inden sex Maaneders Forløb, med mindre hand sin Vexelret vil have forbrut.

24. [5-14-24] Ingen Arrest kand leggis paa Vexelbrev, men det beholder sit rigtig Løb; Ej heller maa nogen fremmede Penge i Danmark, eller Norge, arresteris, som ved Vexel der ind ere komne, og som igien derfra skal remitteris, i hvad Nation de og kand tilhøre, enten for nogen paakommendis Krig, eller for hvad anden Aarsag det være kand.

25. [5-14-25] Intet Moratorium skal befrj nogen for at betale Vexeler.

26. [5-14-26] Byefogder i Kiøbstæderne og Herrets- eller Birke-Fogder paa Landet skal strax uden nogen Persons eller Værdigheds Anseelse forskaffe Ret og Exsecution over Vexelbrevene efter denne Anordnings Inhold, og efter Klagerens Ansøgning arrestere den anklagte Person, dersom hand ikke strax fornøjer og betaler, eller og efter Sagens Beskaffenhed hannem lade fængsle; Og hvis de det ikke efterkomme, skulle de selv erstate den Skade, som for deris Ophold, eller Forsømmelse, alle dem, som i Vexelbrevet ere Interesserede, kand foraarsagis.

27. [5-14-27] Og som den, der Vexelbrevet udgivet haver, og den, som det accepteret haver, ere saa hart forpligtede, da bør og den, som Vexelbrevet først haver annammet, at være forbunden Værdien at betale til den, som Vexelbrevet udgivet haver, om ikke anderledis aftalt bliver, under lige Ret og Punctualitet, som her nu er mældet.

28. [5-14-28] Og skulle saadanne Processer strax til Ende føris, med mindre andre Creditorer concurrere med den, som Betalning for Vexelen søger, og da inden Aar og Dag Ufejlbarligen til Ende bringis.

29. [5-14-29] Hvo Gield haver at kræve efter død Mand, og haver ikke Haandskrift, Contract, eller Pant paa Gielden, hand skal, ved sig selv, eller sit visse Bud, angive det i Sterfboen inden tredivende Dag, om hand er i samme Bye. End er hand uden Byen og i Riget, gjøre det inden sex Uger. End er hand uden Riget, gjøre det inden Aar og Dag. Hvad Creditorer angaar, som Haandskrifter og Vexelbreve eller Pantebreve have, da, naar nogen ved Døden afgaar, som saadanne Breve udgivet haver, maa dens Arvinger, eller deris Formyndere, lade til alle Landstinge og de Rettertinge, som Landstingsret have, forkynde dens dødelig Afgang, og Creditorerne advare, at de deris Fordringer i Sterfboen indgive inden Aar og Dag efter Forkyndelsen, om de ere i Riget, eller, om de uden Riget ere, sex Uger efter at de i Riget ere indkomne. Forsømme Creditorerne det, da have de tabt deris Ret til Sterfboen og Arvingerne. Have Creditorerne Forlovere, og de agte nogen Tid at søge Betalning hos dennem, da bør de iligemaade inden samme Tid efter Forkyndelsen dennem at advare om hvis Forløftningsbreve de af dennem have; Dog bør alt dette at skee paa Debitorernis og Forlovernens egen Bekostning.

30. [5-14-30] Ville rette Arvinger, som ere tilstæde og ere myndige, fragaa Arv og Gield, da skulle de sige sig derfra til det første Ting, som holdis fiorten Dage efter den Afgangens Død og Boens Forsegling; Men ere de ikke tilstæde, da have de Tid at blive ved, eller fragaa, Arv og Gield, indtil det dem af Øvrigheden bliver tilkiendegivet, at Arven falden er.

31. [5-14-31] Tager ingen ved Arv og Gield, da skulle de, som Arven fragaa, om de ere saa nær tilstæde, eller deris Værger, eller næste Frænder, eller de, som i Huset ere, give Øvrigheden det strax tilkiende, som med Besegling, Registering og Vurdering sig saaledis skulle forholde, som tilforn sagt er om Arv i det andet Capitel, saa vel som forordne god Tilsyn i Huset, at intet af Godset bliver forkommet, eller fordærvet; Og skal samme Tilsynsfolk være tillat til daglig Brug og Ophold, Kost og Øl og nødvendigt Boeskab Ubeseget til Nytte at have og bruge; Dog at det rigtig registeret og vurderet er.

32. [5-14-32] Dernæst skal Øvrigheden forordne een vis Dag og Tid, og det paa Landstingene og paa de Rettertinge, som Landstingsret have, lade forkynde paa Boens Bekostning, at Creditorerne i Sterfboen betimeligen og beqvemmeligen kunde møde.

33. [5-14-33] Saa skal Øvrigheden ved Rettens Middel, eller andre dertil forordnede gode Mænd, liqidere Boens Midler og den bortskyldige Gield, og gjøre Overslag, hvad een hver Creditor for sin Fordring kand bekomme; Siden skulle de gjøre Lodsædeler, og een hver Creditor, som Lodden hannem tilfalder, tage sin Betalning i hvis hannem lyster; Dog hvo som i Løsøre begynder at tage, skal blive derved, saa længe de tilstrekke. Iligemaade hvo i Jordegods søger sin Betalning, blive derved, imens tilrekker; Tage sig og paa et Stæd og samlet der, som hand begynte, og ej springe fra et Stæd til et andet, imens der er noget imellem.

34. [5-14-34] Falder der nogen Tvistighed imellem Parterne, da skal de, som denne Handel forrette, derpaa kiende, som de ville ansvare.

35. [5-14-35] Og skal Rettens Middel, eller de gode Mænd, som denne handling forrestaa, give een hver af Creditorerne, som det begære, for billig Betalning under deris Hænder og Segl beskreven een Gienpart af Boens Midler, Taxt, Liqidation, og hvad een hver Creditor til Udlæg bekommet haver.

36. [5-14-36] Bliver nogen ude, i hvad Forskrivning hand og haver, med mindre hand enten Pant haver, og derved vil forblive, indtil hand efter Pantebrevet bliver udløst, eller og hand haver Forlover og vil blive ved hannem, og ej i Boen søge sin Betalning, da skal hans Andeel efter Lodden af Rettens Middel under een god Mands Tilsyn hannem afsettis, og Aar og Dag, dog paa Creditorernis Eventyr, forblive, med mindre den, som det annammet haver, i dets Forverring eller Forliis er Aarsag. Vil Creditoren det efter Aar og Dag ej annamme, da er det Kongen hiemfaldet.

37. [5-14-37] Haver den Afdøde haft noget af Kongens Indkomster, eller Midler under Hænder, og derfor bør at gjøre Regnskab, eller været Værge for Umyndige, Skolis eller Fattigis Forstander, eller Kirkeværger, da skal den Gield, som hand i saa Maader skyldig befindis, først af Boens Midler udgøris uden nogen Afkortning; Dernæst bør Husleje, Landgield, Skat, Forstrekning til Bøndernis Avlings Fortsettelse, Gaardfæld, saa og et Aars Tienistefolkis Løn betalish; Men hvis nogen Amptskriver, eller den, som Kongens Skatter skal opbære, lader staa nogen Kongens Skatter over et halft Aar i det længste, da kand hand derfor ikke have nogen Prioritet enten hos Bonden, eller Proprietarium.

38. [5-14-38] Derefter skal i Agt tagis rigtige Gieldsbreve og Vexelbreve, og over den Afdøde, imens hand levede, lovlige forhværvede Domme, eller forkynte Maning, og omsider hvis efter Regnskaber og uden Haandskrifter, eller Domme, fordris.

39. [5-14-39] Ingen Indførsel, eller Udlæg, maa skee i saadan Boe, før end Creditorerne til Boen ere kaldede og Liqidation skeet saaledis, som sagt er, om mand end skiønt enten for, eller efter, den Afgangens Død Dom til Betalning forhværvet haver.

40. [5-14-40] Det skal een hver, som formedelst stor Gield og hans Indkomstis Ringhed ikke kand aarligen udreede den tilbørlige Rente, som hand sine Creditorer skyldig er, og hand dog i Tide, imens hand haver Midler, vil rette for sig, være tillat at opbyde sit Gods til Creditorerne; Dog at der ikke et bedrageligt Forsæt med underløber; Saa skal hand og have Bevis fra Kongens Rentekammer, at Kongen hos den Opbydendis intet haver at fordre, som Opbudet kand forhindre.

41. [5-14-41] Den, som opbyder, skal levere Landsdommerne, eller dem, som Landstingsret have, i det Land og Bye, som hand er boesat udj, een rigtig Fortegnelse paa sine Creditorer, dernæst Registering ved Tal, Maade, Vægt og Værd af alle sine Løsøre, være sig tilstaaendis Gield og alt andet Boeskab, hvad Navn det og have kand, derforuden een rigtig Jordbog paa Ejendom, Arv, Gave, Kiøb, Pant og Indførsels Gods og al anden sin Rettighed, og skal hand dette ærligen angive under sin Haand og Segl, saa fremt hand ikke vil svare sine Creditorer med reede Penge efter sin Forskrivelse.

42. [5-14-42] Derefter skal Landsdommerne, eller de, som Landstingsret have, saadan Opbydelse til Tinge forkynde, og tvende vederhæftige gode Mænd, som af den Opbydendis udnævnis, skriftligen forordne, som skulle ved sex Uger derefter lovligen til et vist Stæd og Dag for sig indstævne alle Creditorerne saa betimeligen, at de beqvemmelig kunde møde, og da sex Uger derefter det angivet Gods og Løsøre sette og taxere, som de ville være gestændige, saa og det med Gelden liqvidere.

43. [5-14-43] Naar det er skeet, da skal der gioris Lodsædeler, og alting saaledis forrettis, som tilforn sagt er om Arvs og Gields Fragaalse; Dog hvis nogens Andeel afsettis, da bliver den under den Opbydendis Tilsyn.

44. [5-14-44] Bliver noget til overs af Godset, naar alle Creditorerne have faaet fuldkommen Udlæg for deris Fordringer, da kommer det den Opbydendis til Gode; Men hvis det ikke kand tilstrekke, saa at Creditorerne ikke naae deris fulde Betalning, da bliver den Opbydendis fremdelis skyldig til een hver Creditor hvis dennem paa deris Fordring resterer Ubetalt, og hand pligtig er dem at betale efter sin Forskrivning, eller lide Fængsel.

45. [5-14-45] Den Omkostning, som gaar paa Opbudet, bør ej forlods at udtags; Men naar Creditorerne for deris Fordringer ere fornøjede, bør den Opbydendis den at betale af hvis hand haver til overs, eller have det i deris Minde.

46. [5-14-46] Udj Opbud og udj Arvs og Gields Fragaalse bør Pante- Kiøbe- og Mageskifte-Breve, som kunde være udgivne, baade af Creditoren og Debitoren ved højeste Eed at bekræftis, at der ingen Bedragelighed er under; Og skulle ingen Afhændelser, som skeet er ved Gave, Kiøb, eller i andre Maader imellem Egtefolk, Forældre, Børn, eller Arvinger, komme Creditorerne til Præjuditz, eller Skade, naar de befindis at være skeet, efterat Debitorerne vare i den Tilstand og saa hart med Gield beladne, at de deris Gield ikke kunde betale, hvilket og med Eed skal bekræftis.

47. [5-14-47] Hvo Gield vil kræve, synderlig efter Død Mand, bør sit Krav at bevise, enten med rigtig Haandskrift, eller anden nøjagtig Bevis.

48. [5-14-48] Rette Kiøbmændsbøger imod Kiøbmænd blive i deris Værd, saa vit een hver Stæds Borgemester og Raad, eller Overkiøbmænd, dem at gotgioris billigen kunde kiende og dømme.

49. [5-14-49] Hvilken Kiøbmand, Kræmmer, Vinhandler, eller anden, som handler i Gros med Vin, Humle, Salt, Fisk og Sild, Hør og Hamp, Tømmer, Kalk, Steen, Jern og deslige Vare, og dem udborger til nogen skal enten tage Sædel, eller Bevis, ved Dag og Datum af den, som hand sine Vare betroer, eller og lade hannem skrive sin Haand under Regnskabet i Bogen, og inden to Aars Udgang i det længste gior Afregning med hannem, saa at Skyldeneren enten overleverede Regnskab, eller i Bogen, underskriver. Vil Skyldeneren hverken Deel gior, og Kiøbmanden gior bevisligt, at hand haver overleveret Regnskab, og begært

Afregning og Rigtighed med hannem, som hand ej haver kundet naaet, da bør Skyldeneren at betale Kiøbmanden efter hans Bog og overleveret Regnskab.

50. [5-14-50] Vintappere, Bryggere, Bagere, Slagtere, Urtekræmmere, og alle, som i Tønder og Skepper, Potter og Staabe, Lod og Qvintin, udborge deris Vare; Item alle Haandverksfolk, skulle paa deris udborgede drikkendis eller ædendis Vare, eller giorte Arbejd, levere Skyldeneren Regnskab, og inden Aar og Dag Rigtighed gjøre med hannem. Vil Skyldeneren ikke til Rigtighed med dem, og det giøris bevisligt, at hand derom er anmodet, betale efter Bog, eller Karvestok, som Creditor fremviser.

51. [5-14-51] Kiøbmænd, som handle med Bønder, skulle holde een sær rigtig Bog paa hvis de handle med dem og strax derudj indføre hvis dem betois, og derforuden indskrive det i een anden Bog, som Bonden bør altid at have med sig, naar hand noget vil borge, eller betaler noget af det, som hand borget haver, at det og i samme Bog bliver af Kiøbmanden indskrevet; Hvilken Bondens Bog skal rigtig komme over eens med Kiøbmandens Bog, saa fremt hand noget hos Bonden vil søge; Og skal Kiøbmanden aarligen inden Juel søge at gjøre Rigtighed med Bonden under hans Kravs Fortabelse, om Skylden hos hannem findis; Saa skal og forholdis med een hver Husbonds Bønder, naar de yde noget Landgield, at det i Bondens Bog bliver afskrevet, og siden forholdis efter den tredie og halftrediesindstyvende Artikel, som her efter følger.

52. [5-14-52] Kiøbmænds Bøger skulle ej imod Bønder anseeis, med mindre anden Bevis derhos findis.

53. [5-14-53] Alle Bønder, som i et Herret boesidende ere, og nogen Restantz, eller anden Gield, skyldige ere, skulle hvert Aar een gang lovligen indstævnis, saa de kunde vide at møde, og da skulle de i et Tingsvidne alle samtligen indførdis, hvor vit en hver af slig Restantz eller Gield vedgaar, eller hannem strax overbevisis, om hand det fragaar, og skal Bonden der efter, og ikke videre, være pligtig at svare og betale, paa det een hver aarligen kand vide, hvad hand med Rette skyldig bliver.

54. [5-14-54] Hvo som setter sig i støre Gield, end hand kand betale, eller sælger, giver, pantsetter, eller i andre Maader svigagteligen afhænder sit Gods til nogen, hvem det og være kand, til at besvige sine Creditorer deris Betalning fra, eller og sit Brev og Segl paa Ære med Betalning, eller Maning, ikke efterkommer, og det lovligen bevisis, og derpaa stævnis enten af Creditoren selv, eller af Forloveren, som haver maat betalt for Skyldeneren, da skal der strax uden videre Ophold givis Dom paa Skyldenerens Frelse og til Fængsel.

55. [5-14-55] Ingen er pligtig til at betale hvis hand i Dobbelt taber og der skyldig bliver.

56. [5-14-56] Naar noget betalis paa een Haandskrift, eller Contract, enten af Hovedstoelen, eller Renten, eller og den gandske afbetalis, eller efterkommis, da skal Creditor og den, der samme Haandskrift, eller Contract, med Rette i Hænde haver, det paa Brevene selv afskrive, eller nøjagtig Qvittantz derpaa give. Findis siden efter hans Død, som saadanne Breve med Rette i Hænde hafde, noget at være afskrevet, som hans Haand ikke er under, eller hans Qvittantz fremvisis paa, da bør det ingen Magt at have.